Bialystok, den 31. Oktober 1943.
Nr. 41

NEUER WEG
Weissruthenische Wochenzeitung für den Bezirk Bialystok

PREIS 20 Pf.
ЦАНА 20 фнг.

НОВАЯ ДАРОГА

Беларуская тыднёвая газэта на Беластоцкую Акругу

Verlag: Sturmverlag G.m.b.H. Zweigniederlassung Bialystok, Langgasse 16.
Tel. 1020 Baukkonto Stadtsparkasse 700. Anzeigenpreise: z. Zt. ist die Preisliste 1 gültig.

Адрас рэдакцыі: Sturmverlag G.m.b.H. Zweigniederlassung Bialystok, Langgasse 16.
Tel. 1020 Банкконто Гарадзкая Каса Ашчаднасьці 700. Цана абвестак паводле п. л. 1.

№ 41. Беласток, 31 кастрычніка 1943 Год выданьня II.

„Мёртвыя душы"

Як ведама, у васнове беларускага народу ёсьць сялянства. Хоць бальшавікі і крычалі аб індустрыялізацыі нашага краю, у ім заўсёды пераважала наскрозь аграрная сялянская стыхія. Наплыў сялянства ў гарады быў штучны, бо селянін уцякаў туды ад калгаснае паншчыны. Таму і прапаганда бальшавікаў аб тым, быццам Беларусь сталася прамысловай краінай, была звычайнай маной. Беларусь была для іх, як і ў Польшчы, толькі калёніяй, якая прадстаўляла сабой крыніцу сыравіны й рынак збыту.

Бальшавікі імкнуліся да сусьветнае рэвалюцыі. Дзеля гэтага ім патрэбны былі людзі, якія-бы сьлепа сьледвалі іх лёзунгам. Паскольні старая расейская інтэлігэнцыя была або зьнішчана, або эміґравала, бальшавікі мусілі выхоўваць кадры савецкай інтэлігэнцыі, ачумучанай «ленінска-сталінскім» вучэньнем. Гэтая інтэлігэнцыя ўзгадавалася ў духу камунізму, які ўвасабляў Сталін. Гэтай інтэлігэнцыі, адарванай ад жывых крыніц, убіваліся паняцьці «шчасьлівага й радаснага жыцьця» пад кіраўніцтвам «геніяльнага правадыра народаў» — Сталіна. Савецкая інтэлігэнцыя, аднак, рэкрутавалася пераважна з сялянства. Стыкаючыся з чужой для яе ідэалёгіі марксіцка-сталінскай догмай, яна баранілася перад не згубным дзеяньнем уласнай духовай адпорнасьцю. І савецкі ўрадавец, і паэт, і вучоны, і настаўнік — усе яны адчувалі так ці інакш нешта «чужое» ўва ўсім гэтым вучэньні. Сотні й тысячы верных сыноў беларускага народу не паддалася гэтай аблуднай і ашуканчай палітыцы, а зложылі свае галавы, або пайшлі на выгнаньне. Аднак, шмат прадстаўнікоў гэтае інтэлігэнцыі, пад цяжарам жыцьця, змушаны былі заламацца духова. Яны мусілі хваліць «геніяльнага правадыра народаў», каб захаваць сваё жыцьцё. Здаровыя сялянскія маральныя пачаткі гаварылі, аднак, ім, што яны не ўпарадку з сабой, што яны йдуць супроць сваёй натуры. Іншага выхаду ўсё-ж ня было! Яны мусілі крывіць душой і жыць інакш, як ім падказвала іх уласнае сумленьне. Такім чынам, вытварыўся тып г. зв. «усходніка», які часта процістаўляецца заходняму беларусу, або гэтак званаму «заходніку». Цікава адзначыць, што як усходнія беларусы, знаходзіўшыся пад бальшавіцкім панаваньнем, так і заходнія беларусы, якія былі пад польскім панаваньнем, зносілі амаль аднолькавы зьдзек і паняверку. Аднак, заходні беларус захаваў сваю нацыянальную душу, у той час, як усходнія беларусы перетвараліся паступова ў большасьці ў савецкія аўтаматы. Гэта было выклікана тым, што бальшавікі нішчылі ў падставах гаспадарча-бытавыя асновы жыцьця нашага народу, уводзячы сыстэму калгасаў і нішчачы сялянства, як такое. Таму й інтэлігэнцыя, якая паходзіла з сялянства, ня мела моцнага грунту пад сабой. Яна балюча перажывала, як у яе адбіралі «роднае карэньне», без якога яна траціла сваю маральную аснову быту. Гэтая інтэлігэнцыя, зьвязаная крывёй і целам з сваім народам, ніяк не магла зразумець чужых для яе ідэяў «сусьветнае рэвалюцыі», бо яна бачыла галечу і абядненьне свайго народу, бачыла яго дэнацыяналізацыю і паняволеньне жыдамі й расейцамі.

Пад уплывам цяжкіх матарыялных умоваў жыцьця й сталага тэрору НКВД, яна жыла ў вечным страху перад загубай. Адсюль і вытварыўся тып «мёртвых душаў», якія вечна баяцца за сваё існаваньне й палахліва агледаюцца на ўсе стораны. Гэта людзі, якія ніколі не пасьмеюць самастойна думаць і паступаць, бо ў іх выкаранена пачуцьцё індывідуальнае свабоды.

Калі, аднак, з такімі людзьмі шчыра пагутарыць, то ўсё-ж у іх адзываецца заглушаная нацыянальная струна. Даўгалетняя бальшавіцкая трэсура не змагла ўсё-ж забіць у душы гэтай інтэлігэнцыі сялянскіх здаровых пачаткаў. Цяпер, калі сялянства ўсходняе Беларусі вярнулася йзноў на сваё «роднае карэньне», гэтыя здаровыя пачаткі будуць разьвівацца й мацнець. Гэта будзе зарукай таго, што й нашыя ўсходнія браты, пасьля доўгалетняе бальшавіцкае няволі, ізноў цьвёрда стануць на роднай глебе і адродзяцца нацыянальна. Нацыянальны дух нашага народу цесна зьвязаны з нашай зямлёй. Ён няўміручы і ўваскрасіць і гэтыя быццам «мёртвыя душы».

І. Т.

ЧЫТАЙЦЕ СЯГОНЬНЯ Ў НУМАРЫ

Пасьпяховыя контр-атакі

На паўдзённа-заходнім абшары ад Вялікіх-Лукаў саветы бязупынна атакуюць нямецкія становішчы. Ня гледзячы на тое, што бальшавікі кінулі на гэтыя абшары сьвежыя людзкія рэзэрвы, шматлікія танкі і баёвыя самалёты, яны не асягнулі ніякіх посьпехаў. Заўзятыя баі трывалі даўгі час, а нямецкія аддзелы, падтрымоўваныя стрымгалоўцамі, разьбілі і зьнішчылі моцныя групы бальшавікоў.

Асабліва ў цяжкіх абставінах апынулася адна дывізія з Рэйну, якая была заатакавана валам бальшавіцкіх танкаў. Ня гледзячы на аграмадную перавагу ворага, нямецкія жаўнеры ў жорсткіх контр-атаках адкінулі часткова ворага. У другіх пунктах нямецкія аддзелы самі заатакавалі савецкія становішчы і адкінулі ворага, наносячы яму цяжкія страты.

На паўдзённы-захад ад Смаленску гэтымі днямі адна група нямецкіх жаўнераў у ліку 9 чалавек у хуткай атацы здабыла савецкую базу. Карыстаючы з ранішнай імглы, бальшавікі дабраліся да нямецкіх стралецкіх акопаў і схаваліся на дзень у выкапаных ямах. Вечарам нямецкія жаўнеры, ціха падпоўзшы да іх становішчаў, кінуліся на бальшавікоў, у выніку чаго забіта 25 бальшавікоў і захоплена шмат палонных. Апрач таго здабыта шмат аружжа.

Зусім па думцы Саветаў

Паводле маскоўскага паведамленьня Рэйтэра, падчас канфэрэнцыі Ідэна, Гулля й Молатава, ангельскія і амэрыканскія прадстаўнікі згадзіліся з жаданьнем Саветаў, каб пачаць перадусім вырашэньне вайсковых пытаньняў.

Вайна

На ўсходнім фронце, пачынаючы ад Азоўскага мора аж да Ладажскага возера, прадаўжаюцца ўсьцяж далей заўзятыя баі. Бальшавікі за ўсялякую цану імкнуцца далей прарваць нямецкія пазыцыі і, такім чынам, нанесьці нямецкім войскам паражэньне, каб стварыць сабе вольную дарогу да паходу на Эўропу. Аднак, ня гледзячы на вялікую перавагу ў людзкім і ваенным матарыяле, ім нідзе гэтага не ўдалося асягнуць. Нямецкае ваеннае камандаваньне з тактычных меркаваньняў прадаўжае й далей пляновае выраўніваньне фронту, якое ў выніку прынясе загубу бальшавіком. Бальшавікі пры такой тактыцы нямецкага камандаваньня трацяць ня толькі вялізарныя масы свайго войска й ваенных матарыялаў, але апынаюцца ў зусім спустошаных абшарах. Дзякуючы гэтаму яны ня могуць нармальна й своечасова падвозіць патрэбныя людзкія рэзэрвы й ваенныя матарыялы, у выніку чаго пазбаўляюцца сувязі з тылам.

За мінулы тыдзень адбываліся асабліва заўзятыя й цяжкія баі на паўдзённым і сярэднім адрэзках усходняга фронту. На поўдзень ад Мэлітопалю й на паўдзённы ўсход ад Запарожжа бальшавікі кінулі ў бой некалькі пяхотных дывізыяў. У выніку цяжкіх баёў усе бальшавіцкія атакі былі адбіты з крывавымі для ворага стратамі. Мясцовыя ўкліненьні былі акружаны й зьліквідаваны. У самым горадзе Мэлітопалі прадаўжаюцца ўжо некалькі дзён вулічныя баі. Нямецкія пазыцыі знаходзяцца ў заходняй частцы гораду. На поўнач ад Запарожжа і на паўдзённы-ўсход ад Крэменчуга бальшавікі праводзілі масавыя наступы. Праўда, ім удалося тут здабыць невялікі абшар, але ўсе іх пляны зрабіць прарывы ў нямецкіх пазыцыях былі пакрыжаваны контр-атакамі нямецкіх аддзелаў. Баі прдаўжаюцца далей. Па абодвух баках Днепрапятроўска бальшавіком удалося пад прыкрыцьцём імглы перайсьці на заходні бераг Дняпра. Бальшавікі імкнуліся ўвесь час зрабіць прарыў у нямецкіх пазыцыях каля Крывога Рогу. Ужо некалькі дзён прадаўжаюцца вялікія безперарыўныя баі на поўнач ад гэтага гораду. З паўночна-заходняга адрэзку гэтага фронту нямецкія танкавыя аддзелы правялі неспадзяваную атаку на крыло савецкіх пазыцыяў і гэтым значна дапамаглі ходу ваенных дзеяньняў каля Крывога Рогу.

На паўдзённы захад і поўнач ад Кіева, на паўдзённы захад ад Чарнігава ўсе атакі бальшавікоў былі пасьпяхова адбіты з крывавымі для іх стратамі. Прыгэтым нямецкія аддзелы на поўнач ад Кіева правялі контр-атакі й значна звузілі зробленыя бальшавікамі перад тым укліненьні. Таксама прадаўжаюцца жорсткія баі на захад ад Крычава і Смаленску. Тут бальшавікі праз некалькі дзён праводзілі масавыя атакі, кідаючы ў бой некалькі пяхотных дывізыяў. У выніку цяжкіх баёў нямецкім аддзелам удалося зьліквідаваць мясцовыя ўкліненьні й пасьля контр-атакаў разьбітыя бальшавікі змушаны былі адыйсьці на свае выхадныя пазыцыі. Таксама былі адбіты бальшавіцкія атакі на поўдзень і паўдзённы-захад ад Вялікіх Лукаў.

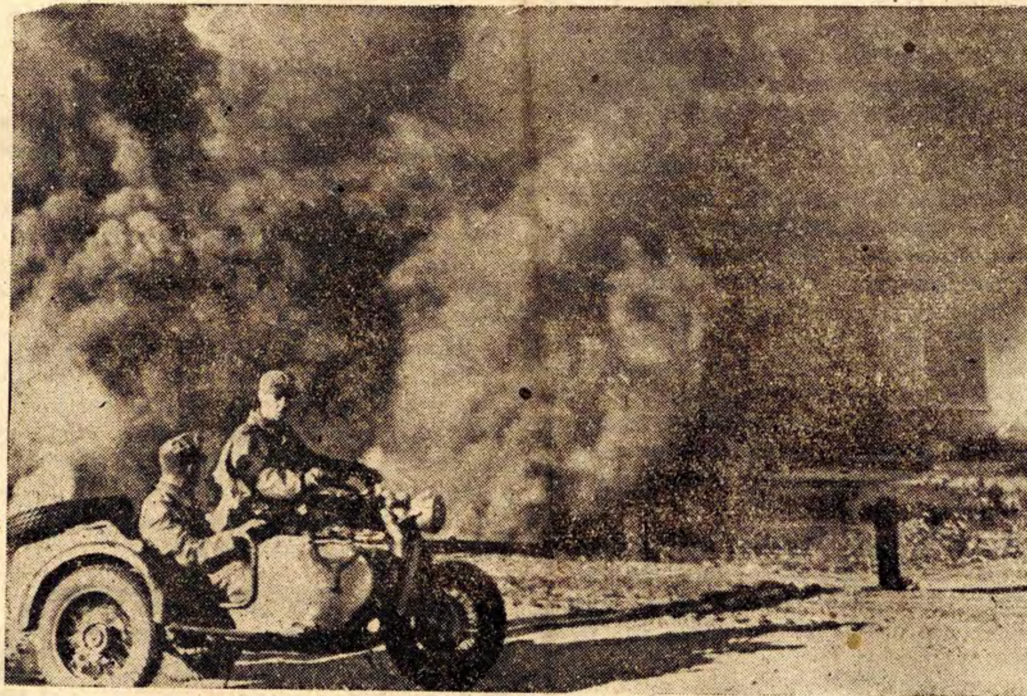
Нямецкае лятунства, разам з румынскім, праводзіла атакі на скупленьні савецкіх войскаў, танкаў, артылерыйскія становішчы й транспартныя калёны, асабліва на паўдзённым і сярэднім адрэзку фронту. Прыгэтым часта завязваліся паветраныя баі, у якіх было зьбіта 398 варожых самалётаў. Таксама з дапамогаю лятунства за мінулы тыдзень былі зьнішчаны 453 бальшавіцкія танкі.

У Паўдзённай Італіі трываюць далей жорсткія абаронныя баі. Нямецкія аддзелы зьнішчылі або здабылі ў часе ад 1-га да 24-га кастрычніка 49 ангельскіх і амэрыканскіх разьведвальных танкаў, 28 гарматаў рознага калібру, 30транспартных самаходаў і шмат цяжкое й лёгкае пяхотнае зброі, Захоплена ў палон некалькі сот ангельска-амэрыканскіх жаўнераў. Страты ворага ў забітых вельмі значныя. Рашучасьць і станоўкасьць нямецкага жаўнера былі прычынай таго, што вораг абмежаваўся толькі мясцовымі атакамі. Дзякуючы балоцістай мясцовасьці каля ракі Вольтурно вораг на працягу даўжэйшага часу ня мог асягнуць якіх-небудзь значнейшых посьпехаў. Каля ўсходняга цячэньня гэтае ракі амэрыканцы прабавалі некалькі разоў з дапамогаю танкаў прарваць нямецкія пазыцыі, але ўсюды былі крывава адбіты. У горах на паўдзённы захад ад Кампобасо атакі ворага закончыліся поўнай няўдачай. На ўсходнім крыле гэтага адрэзку вораг імкнуўся перайсьці рэчкі Квэрыно і Трыоно, але дзякуючы артылерыйскай абароне гэтыя спробы ворага не ўдаліся. Ад 23-га кастрычніка ўсе спробы англя-амэрыканцаў прарваць нямецкія пазыцыі каля ракі Вольтурно па абодвух баках дарогаў Апція і Касінія скончыліся такой самай няўдачай, як і іх атакі на паўдзённы захад ад Кампобасо і паўдзённы захад ад Тэрмолі.

Баі на ўсіх франтох трываюць далей з няслабнучай сілай.

Жорсткія баі адбываліся на Міжземным моры. Нямецкія падводныя лодкі затапілі тут 7 варожых караблёў на 54.000 БРТ і адзін зьнішчальнік. Цяжка пашкоджаны адзін зьнішчальнік і некалькі транспартных і старажавых

(Працяг на 2-й бачыне).

На пярэдняй франтавой лініі.
Нямецкія матацыклісты правяраюць распаложаныя ўздоўж вуліцы каблі, каб утрымаць у парадку сувязь з перадавымі пазыцыямі

Вольныя рукі

Ад пачатку вайны імкнуцца ворагі Нямеччыны, каб мець перамогу ў ваенных дзеяньнях. Ад гэтага-ж пачатку нямецкая стратэгія стараецца не дапусьціць да гэтага і ў мамэнце, калі вораг хоча задаць рашучы ўдар, Нямеччына мае вольныя рукі.

Увосень 1939 году Польшча мела быць гэтым фактарам, які павінен быў зьвязаць Нямеччыну на ўсходзе, каб на захадзе Англія й Францыя мелі час заняць свае становішча і прыгатавацца да нападу праз Галяндыю й Бэльгію. Маланкава-хуткае правядзеньне польскай кампаніі ў працягу 18 дзён зьнішчыла гэты плян ворага. У верасьні 1940 году Нямеччына мела вольныя рукі да зьніштажаючага ўдару, скіраванага на заходнюю коаліцыю плютакратаў.

Савецкая небясьпека мела за заданьне паралiжаваць у 1941 годзе нямецкія вайсковыя сілы так доўга, пакуль ня скончацца прыгатаваньні ворага, у тылу зьвернутай да ангельцаў нямецкай арміі, да канцэнтрычнага нападу на Эўропу. Нямеччына зьніштожыла таксама і гэты плян, пішчачы спробы ворага стварэньня базы на Балканах у працягу некалькіх тыдняў, і потым адкінула на больш як 1 000 км савецкія войскі, прыгатавалася на ўсходняй граніцы Эўропы падобна хмарам цыклёну. У гэтым выпадку вырашаючымі былі амаль даслоўна мінуты. Усё было так цудоўна і добра прыгатавана, што выкананьне было вельмі лёгкім: ангельцы мелі засесьці ў Грэцыі, сэрбы пачалі таксама свой пуч (які напамінае вельмі безпадстаўную, бязсэнсовую палітыку дзяржавы Бадоліо ў верасьні гэтага году), аднначасова Саветы падпісалі з імі прыязна-мілітарную ўмову, а савецкія войскі перасунуліся бліжэй да граніц; войскі, якія толькі сваёй прысутнасьцю на ўсходніх граніцах дзяржавы былі вялікім цяжарам для Нямеччыны. Сеці ў якія мела запутацца нямецкая вайсковая сіла, былі прышыкованыя. Вышла, аднак, зусім інакш, як ведама ўсім: нямецкія войскі сваёй сілай парвалі гэтыя тонка сьплеценыя сеці.

Пасьля першых спробаў, каб скаваць рукі Нямеччыне, бяз зьменаў асталіся імкненьні стратэгіі ворага з частымі зьменамі фронту. Скаваць на ўсходзе, або на захадзе — гэта было вечным спорным пунктам паміж плютакратамі і бальшавікамі, спор за крывавыя страты, якія вырашаўся заўсёды на некарысьць бальшавікоў — ня было гэта, аднак, ніколі для ворага прынцыповым пытаньнем, якое дало-б магчымасьць яму да пасьпяховага вядзеньня вайны супроць Нямеччыны і Эўропы толькі пры помачы цяжкага скаваньня нямецкіх вайсковых сілаў у нейкім пункце. Гледзячы з пункту стратэгічнага, англя-амэрыканскі хаўрус з здраднай клікай Бадоліо зьяўляецца новай спробай, каб Нямеччына паткнулася спутаная па нагах, падчас таго як савецкая афэнзыва, паводле паноў з галоўнай кватэры Айзэнговэра, мела зьвязаць рукі Нямеччыне. Падзеі гэтай восені зьяўляюцца добрай навукай і прыкладам, што Нямеччына ў ніякіх абставінах не дазволіць зьвязаць сабе рукі.

Падчас таго, як савецкая летняя афэнзыва не асягнула свае галоўнае мэты апэратыўнага прарыву дзякуючы нямецкай тактыцы вядзеньня элястычнай абароны і «тактыкі здабыцьця часу і месца» у абаронных баёх і для сталінскіх гэнэралаў было гэта толькі затратай часу й сілаў, нямецкія аддзелы праводзілі маланкава-хуткія мерапрыемствы ў Італіі як супроць здрады Бадоліо, так і супроць аднначасовых спробаў высадкі англя-амэрыканцаў. Калі-б хто патрабаваў довадаў на фантастычныя вычыны нямецкай арміі ў пятым годзе вайны, найлепшым довадам зьяўляецца тое, што ў тым часе, калі на ўсходзе яшчэ трывае больш як дзесяць тыдняў найвялікшае ў падзеях гісторыі змаганьне матарыялу, падчас каторага нямецкія аддзелы абараняюць берагі Эўропы ад Нарвэгіі да Грэцыі — італьянская мільённая армія ў працягу ня цэлых трох дзён была разброена, усе стратэгічна важныя пункты й камунікацыйныя шляхі Італіі заняты й аднначасова спрычынены вялікія страты ля Салерно высадзіўшымся англя-амэркыанцам.

Што-ж зьяўляецца таямніцай, пераходзячай чалавечы розум, у элястычнасьці й сіле ўдару нямецкай арміі! Вольныя рукі! Нямецкая стратэгія «вольных рук!»

Шмат чаго высьняецца, што дагэтуль ня было зразумелым. Цяпер зьяўляецца зразумелым, чаму нямецкае камандаваньне ад самага пачатку гэтага лета праводзіла на ўсходзе тактыку ўстрымваньня й павольнага вынішчэньня ворага. Цяпер зразумела, чаму Нямеччына аддала абшары на ўсходзе, якія можна было лёгка ўтрымаць з вайсковага пункту гледжаньня, і гэтым стварыла сабе новыя апэратыўныя рэзэрвы. Ясна цяпер і тое, чаму нямецкія войскі адыйшлі з Сыцыліі, дзе яны маглі заставацца даўжэйшы час, і чаму ў паўдзённай частцы Італіі, у Калябрыі, знаходзіліся толькі слабыя аддзелы, якія маглі толькі ўстрымваць высадзіўшыхся там англя-амэркыанцаў, замест таго, каб выступіць мацней супроць ворага й астацца самому на канцы італьянскага боту. Нямеччына не дазваляе ніколі на тое, каб ёй зьвязалі рукі, яна заўсёды хоча захаваць свае пастанаўленьні, свае рэзэрвы й вольны выбар поля бітвы за ўсялякую цану. Апэрацыйныя няўдачы сталінскай афэнзывы гэтага лета, аблітай струменьнямі крыві і поўнае фіяско італьянскай акцыі, якая мела быць дабіваючым штылетам, зьяўляюцца найлепшымі доказамі дальнязоркасьці нямецкае стратэгіі.

Вядзеньне вайны аблічанае на пампатычныя часовыя посьпехі, ёсьць заўсёды больш папулярным, як ціхае, далёка наперад аблічаная і апэратыўная стратэгія. Праўду асягне ў канцы заўсёды апошні. Толькі той, хто бязупынна думае аб змаганьні і яго падрыхтоўвае, можа выйграць гэтыя бітвы. Ня можна ніколі дамагацца ад аднаго з баксёраў, які мае правесьці 15 рундаў, каб ён заўсёды толькі атакаваў. Правідловы й мудры крок тады, калі выкарыстоўваючы ўсе магчымасьці зьмягчаюцца ўдары, адыходзіць некалькі шагоў назад, крыецца й толькі тады б'е. Аб гэтым трэба памятаваць, калі сочым за мерапрыемствамі нямецкага вайсковага камандаваньня ў прыгатаваньнях да бітваў і захаваньня сваіх вольных рук. Толькі некаторыя асобы ведаюць цяпер, дзе ляжаць стратэгічныя лініі, да каторых Нямеччына дазволіць дайсьці ў Італіі і на Ўсходзе. Усе аднак, павінны сёньня ведаць, што праводнай думкай гэтых зьбліжаючыхся бітваў для пераможнага канца ёсьць:

Нямеччына захавае сабе вольныя рукі.

Як бараніць жыцьцё ад бандытаў

Не аднойчы ўжо мы, дый ня толькі мы, але ўся беларуская прэса, дый ня толькі прэса, але ўся сьведамая частка нашага народу заклікала сялян да станоўкага безкампрамісовага змаганьня супроць бандытызму, што крывасмокам сядзіць на здаровым целе нашага народу, перашкаджае супакойнай працы селяніна, награжае ягонаму жыцьцю, рабуе ягоную гаспадарку і імкнецца ўсімі сіламі ўцягнуць селяніна ў маскоўска-бальшавіцкую пастку.

Вялізарная частка беларускага народу стаіць цвёрда на нацыянальным грунце, зразумела, што шлях беларуса да шчасьця і дабрабыту вядзе не праз сталінавыя калгасы, камуны і прымусовыя табары ў тайзе, але праз вольную працу на собскай зямлі. Гэтая сьведамая частка нашага народу памятае дагэтуль словы беларускага патрыёты і змагара за вольнасьць Кастуся Каліноўскага, каторы перад шыбяніцай запавядаў беларускаму народу, што ані з Масквы, ані з Варшавы беларускаму селяніну няма чаго спадзявацца добрага. Сяньня, калі ў Беларусі, дзякуючы прыходу сюды нямецкага войска, адбылася вялікая зьмена і нашыя ворагі паўцякалі, кажнаму беларусу робіцца ясным, што адзіны шлях для нашага народу да сьветлае будучыні, адзіная магчымасьць пабудаваць сваю бацькаўшчыну — гэта ісьці разам з нямецкім народам, што стаяў на чале гэткіх самых маладых, як і наш беларускі, народаў Эўропы і змагаецца супроць нашых ворагаў.

Аднак малая колькасьць злачынцаў, што ў большай ці меншай колькасьці існуе амаль у кожным народзе, часам зусім не адпавядае велічыні небясьпекі, каторую нясуць з сабою народу, з каторага паходзяць, і сярод каторага пашыраюць сваю нікчэмную працу. У нашым выпадку гэтыя злачынцы, што ў бальшыні выпадкаў узгадаваліся дзякуючы антысоцыяльным умовам перадваеннага беларускага жыцьця, выяўляюць сабою асаблівую небясьпеку, дзякуючы таму, што дзейнічаюць падчас вялікае вайны, што вядзецца на ўсходзе супроць бальшавіцкае Масквы. Гэтыя злачынцы прадалі свой народ жыдом і камуністым, яны, калі самі беспасярэдна не займаюцца рабаўніцтвам, дык дапамагаюць бандытам займацца іхным брудным рамяством на шкоду беларускага народу і беларускага сялянства. **Яны паведамляюць бандытаў аб тым, у каго захаваліся добрыя боты, ці у дзежцы ёсьць кавалак сала, яны паведамляюць таксама бандытаў аб тых беларускіх патрыётах, што пайшлі змагацца за вольнасьць бацькаўшчыны, разам з немцамі, супроць жыда-камунізму.**

Мы даўно ўжо ўказвалі на небясьпеку, што паўстае там, дзе адна паршывая авечка заблукаецца ў даладнае беларускае стада. Толькі адна адзіная лыжка дзёгцю можа папсаваць цэлую бочку мёду. Таксама адзін, або два бандыты шкодзяць цэлай вёсцы, а часам нават цэлай воласьці.

І вось тады вытвараецца становішча, калі селянін знаходзіцца паміж молатам і кавалай. З аднаго боку бандыты, супроць каторых ён не адважыцца выступіць актыўна, аглядаючыся на суседа, з іншага боку праз гэта селянін наражаецца на небясьпеку быць запасочаным сам у спагадзе і змове з бандытамі. Стрэл аддаюць з вёскі, паходзіць толькі з гэтае вёскі, і нямецкія ўлады зусім справядліва мяркуюць што жыхары гэтае вёскі ня могуць ня ведаць, хто яго аддаў.

А бандыты карыстаюцца з гэтага. Яны карыстаюцца з таго, што беларускае сялянства не арганізована, не бароніць сябе і свае гаспадаркі грамадою, не стварыла яшчэ агульнага вясковага фронту супроць бандытызму і даецца лёгка сябе стэрарызаваць, часам нават малой групе бндытаў, часам нават двум тром жыдом.

Уся справа і ўся цяжкасьць ляжыць толькі ў нястачы салідарнасьці сярод нашага сялянства. Толькі карыстаючыся з гэтай нястачы салідарнасьці ў цяжкія і адказныя часы, бальшавікі заўсёды маглі праводзіць безадказна сваю нікчэмную раскладаючую працу, ня толькі сярод нашага, але і іншых народаў.

Які-ж выхад з гэтага — спытаецца селянін. А выхад аднак ёсьць і ўжо ня гэтак цяжкі, трэба толькі знайсьці ў сабе самым крыху добрае волі, станоўкасьці і пачуцьця адказнасьці. Трэба пазабыцца малых спрэчак за куранё, што сусед забіў у сваім гародзе, за шкоду, зробленую суседавай кабылай у собскім аўсе, трэба з гэтым суседам, з каторым часам сам добра ня ведаеш, за што спрачаешся, пагадзіцца, працягнуць яму руку на згоду, бо ён такі самы беларус як і ты, і ворага маеце вы супольнага ў бандытах, і мова ў вас адна беларуская і бацькаўшчына адна, і зямелька адна і тая-ж беларуская. А супольнымі сіламі вам лягчэй будзе і напад адбіць і ўночы калейна сьцерагчы свае сялібы ад нападу і лягчэй прыцягнуць і іншых да супольнае справы абароны жыцьця і гаспадаркі. Калі хто да вас, ужо пагадзіўшыхся, суседзяў ня прыстане, намаўляйце яго да гэтага, а, калі ведаеце, што ён не жадае прылучыцца да вас, бо спачувае не **беларускай справе і вам, як змагром за яе,** а спачувае ворагам — бандытам і гатовы іх паведамляць аб вашай гатоўнасьці іх адпаведна спаткаць у вашай вёсцы, дык папросту дайце яму калом па галаве, каб ня ўцёк і не зрабіў свае здрады.

Не чакайце, пакуль ён вам гэта зробіць.

Вось адзіны сродак абароны. Нам ужо ведама, што ў не аднэй вёсцы гэты сродак сяляне, сьведамыя беларусы, зрабілі і туды бандыцкая нага ня ступіла. Што пры гэтым прыдзецца не аднаму свайму здрадніку даць па галаве, дык гэта цяжка: лепш адну руку адсячы, чым даць згінуць усяму целу.

(«Вайна» — Працяг з 1-й бачыны)

караблёў. На Канале былі затоплены: адзін ангельскі крэйсар, 2 зьнішчальнікі і адна хуткабежная лодка.

Нямецкае лятунства за мінулы тыдзень збамбардавала некалькі разоў ваенна-важныя аб'екты гораду Лёндану, парты Гуль, Грэт-Ярмут і іншыя мясцовасьці паўдзённай Англіі.

Ангельска-амэрыканскае лятунства праводзіла далей свае тэрарыстычныя налёты на гарады ў Заходняй і Паўдзённай Нямеччыне. Большыя шкоды ў жыльлёвых кварталах былі спрычынены ў горадзе Кассэль. Прыгэтым было зьбіта 107 варожых, пераважна 4-х маторных бамбарікоў.

Абвешчаньне вайны ўрадам незалежнай Індыі

Урад незалежнай Індыі на чале з Субгас Хандра Бозэ абвесьціў вайну ЗША і Англіі.

Як паведамляе агэнцтва Домэі, падчас інтэв'ю з Бозэ, ён высьніў, што індуская нацыянальная армія знаходзіцца ў дарозе на фронт. Маральны стан аддзелаў — вельмі добры. Як вынікае з вестак, ворагі тымчасовага ўраду прызнаюць сучасны стан вельмі паважным. Зусім інакш адносіцца Японія да вызваленчых рухаў. Свае палітычныя думкі яна праводзіць абвяшчаючы незалежнасьць Бурмы, Філіпінаў, ствараючы тымчасовы ўрад Азад Гінд і да г. п. У канцы Бозэ падаў да ведама, што ўрад Бурмы прызнаў тымчасовы ўрад Індыі.

Сябры баўгарскай рэгэнцкай рады ў Фюрэра

Гэтымі днямі Фюрэр прыняў сяброў баўгарскае рэгэнцкае рады: прынца Кірыла Баўгарскага і прафэсара Філёфа.

Гутарка была праведзена на тэму агульнага палажэньня і супольных справаў, датычачых абедзьвюх дзяржаваў. Са стараны Нямеччыны ўдзел прыймалі ў гутарцы міністар замежных справаў фон Рыббэнтроп, гэнэрал-фэлдмаршал Кайтэль і гэнэрал Ёдэль.

Гутаркі былі праведзены ў сардэчнай атмасфэры, з поўным зразуменьнем у духу традыцыйнай прыязьні паміж Нямеччынай і Баўгарыяй.

На наступны дзень прынц Кірыл і прафэсар Філёф злажылі візыту міністру замежных справаў фон Рыбэнтропу і правялі сардэчную гутарку.

З УСЯГО СЬВЕТУ

✦ Ангельская тыднёвая газэта піша, што над Калькутай удзень і ўначы відаць чырвонае зарава ад палаючых вогнішчаў, на якіх спальваюцца ахвяры галоднай сьмерці.

✦ Дучэ прыняў галоўнакамандуючага фашыстоўскай міліцыі, Рычча, які злажыў яму справаздачу аб дзейнасьці міліцыі на фронце. Дучэ прыняў таксама новага камандуючага гэнэрала карабіньераў, Міскі.

✦ Як паведамляе агенцтва Рэйтэр, у канфэрэнцыі трох дзяржаваў у Маскве прыймае актыўны ўдзел бышы савецкі пасланьнік у ЗША, жыд Літвінаў.

✦ У індускім штаце Мыдорэ, у якім пануе ад пэўнага часу голад, выбухла цяпер яшчэ эпідэмія халеры.

✦ У Токіо адбыўся вялікі парад студэнтаў, прызваных нядаўна на вайсковую службу. Прэм'ер-міністар Тоіо меў прамову.

✦ Як паведамляе лёнданская газэта, у Англіі трэба ўжо пару тыдняў наперад ведаць, калі захварэеш, бо інакш нельга дастаць месца ў страшэнна перапоўненых гошпіталях.

✦ Рочнікі 1923 і 1925 прызываюцца ў Румыніі 1-га лістапада на вайсковую службу.

✦ Славацкі ўрад прыняў паведамленьне прэзыдэнта Ляўрэля аб заснаваньні філіпінскай рэспублікі. Др. Гаўка паведаміў тэлеграфічна філіпінскі ўрад, што Славакія прызнае філіпінскую рэспубліку й гатова навязаць з ёй прыязныя адносіны.

✦ Баўгарскі ўрад паведаміў філіпінскі ўрад, што ён прызнаў філіпінскую рэспубліку 16-га кастрычніка.

✦ Урад італьянскай фашысцкай рэспублікі выбраў сваёй сялібай горад Вэнэцыю. Перасяленьне ўжо часткова здбылося.

✦ Марскі міністар Кнокс падаў гэтымі днямі да ведама, што ў амэрыканскім флоце знаходзіцца ў сучасны мамэнт 78 000 нэграў. У гэтым выпадку, калі йдзе пра небясьпеку, амэрыканцы, з такой пагардай адносячыся да чорных, пагаджаюцца на «роўнаўпраўненьне», а нават гатовы здступіць ім першае месца.

✦ З Мэксыкі паведамляюць аб здарыўшымся там няшчасьці, якое выклікала шматлікія ахвяры. У часе касьцельнага сьвята ў мясцовасьці Ітцмаль каля Мэрыды абваліліся муры старога манастыра, якія пахавалі пад сабой больш 100 асобаў. Ёсьць таксама каля 200 раненых. Бліжэйшых дадзеных яшчэ няма.

З БЕЛАРУСКАГА ЖЫЦЬЦЯ

З нагоды 50-годзьдзя нашага выдатнага супрацоўніка й змагара за Беларускую Справу КАНСТАНЦІНА ЕЗАВІТАВА рэдакцыя «Новай Дарогі» складае яму найшчырэйшыя пажаданьні плоднай працы.

Канстанцін Езавітаў.

Горадня

У нядзелю, 7-га кастрычніка, у Горадні ў Катэдральным Саборы адбылася вялікая ўрачыстасьць: неспадзявана адведаў нас Беларускі Хор, які адслужыў абедню. Усе былі захоплены прыгожасьцю і мастацкасьцю выкананьня песьняў. Усіх прыгожы сьпеў вельмі ўскалыхнуў, як нешта новае, роднае, сваё... І сярод размоленай у захапленьні гушчы людзей было відна і такіх, якія ад узварушэньня плакалі...

Побач з нашымі дарагімі гасьцямі выступаў і наш царкоўны хор, які гэтаксама выконваў песьні.

І было-б добра, каб ня пэўныя людзі, якія прыйшлі ў царкву з мэтай перашкоджаньня... Яны зусім ня ўмелі захавацца ў Божым Доме. Дзіўна, што гэта пераважна людзі, якія хочуць назваць сябе «культурнымі», «інтэлігэнтнымі»... Яны забыліся, што гэта не савецкія часы, калі з сьвятыняў рабілі клюбы, што ў царкву ходзяць маліцца, а ня гутарыць і сьмяяцца. І абавязкам кожнага веруючага беларуса ёсьць выкідаць такіх «пустамеляў» і стаяць на стражы нашай веры і адраджэнскага руху.

Добра было-б, каб такія «паны» бралі прыклад з нашых сялянак і сялян, якія з праўдзівай глыбокай верай захоўваюцца падчас багаслужэньня.

Пасьля заканчэньня малітваў і сьпеваў усе разыйшліся, нясучы ў сэрцы навеяны чар багаслужэньня. І доўга яшчэ зьвінеў у душы напеў тых цудоўных мэлёдыяў, якія выконваў Хор Беларускга Аб'еднаньня...

Мы вельмі ўдзячны сваім братом і сёстрам з хору, што нас не забыліся, што прынясьлі нам шчырыя сэрцы... Жадаем ім шчасьлівае і пладавітае працы на славу нашай дарагой Бацькаўшчыны.

Праваслаўны.

Астрына

ЖЫВЕ НАШАЯ ПЕСЬНЯ!

Чытаючы «Новую Дарогу», часта прыходзілася спаткаць весткі аб выступленьні Беларускага Хору па вёсках, мястэчках і гарадох Беластоцкае Акругі. Мы доўга чакалі таго дня, калі-б маглі пачуць сваю родную песьню. І дзень той настаў. 13 кастрычніка Хор завітаў да нас у Астрыну. І хаця некаторыя дзейнікі затруднялі арганізацыю памешканьня — на правізарычнай сцэне выступ хору зацёр нямілае ўражаньне цеснаты і недахопаў. Загрымела доўгачаканая беларуская песьня, закрасавалася народная вопратка, якую прысутныя віталі гучнымі воплескамі. Найбольш падабаліся песьні з выступленьнем баса і тэнара, песьня «Нёман», «Жыў на сьвеце Лявон», «Лявоніха», «Бульба» і, хіба найбольш, — «Лапці». Пасьля — нацыянальныя танцы, нашыя родныя беларускія танцы. З радасным сэрцам віталі беларусы прыгожа выкананую «Бульбу». «Вось гэта бульба, дык бульба!» — чуліся галасы.

Няменшае ўражаньне пакінулі па сабе танцы: «Крыжачок», «Янка», «Лявоніха» і іншыя.

Калі вочы нацешыліся красою народных танцаў, выступіў аркестр, які адыграў некалькі беларускіх твораў.

Было-б карысна зрабіць увагу, што пажаданым ёсьць у аркестр увясьці нашыя народныя інструмэнты, гармонік і цымбалы, якія зьяўляюцца адбіткам тыповай, беларускай музычнасьці.

На заканчэньне вельмі ўзрушыла сэрца беларусоў песьня «Вінтоўка» і наш народны гімн: «Мы выйдзем шчыльнымі радамі», які некаторыя беларусы ўпяршыню пачулі.

Усе з жалем пакідалі залю і запрашалі прыяжджаць часьцей.

Толькі некаторыя «элемэнты» выражаліся што «на таке цось не варто было ісьць і патшэць...» Такіх асоб просім другі раз ня прыходзіць ,калі ім не да смаку беларуская песьня!

Слава Хору Беларускага Аб'еднаньня ў Беластоку! — Мы Вам шчыра дзякуем і просім часьцей нас адведваць!

ПРЫСУТНЫ

Ялаўка

Настаўнікі Ялаўскае гміны прачнуліся й актыўна пачалі працу. Пры дапамозе мясновага амтскамісара і Аддзелу Беларускага Аб'еднаньня ў Ялаўцы йдзе гарачая падрыхтоўка да адкрыцьця беларускіх школаў. Амтскамісар абяцаў даць увесь патрэбны матарыял да рамонту школ, а нават наклапаціцца аб паперы й іншых пісьмовых і школьных прыладах.

Жадаем посьпеху ў працы для беларускае справы і нашых дзетак!

Менск

ТЭХНІЧНЫ ІНСТЫТУТ (ФАКУЛЬТЭТ) УНІВЭРСЫТЭТУ

Арганізацыя Тэхнічнага Факультэту, заміж былага Палітэхнічнага Інстытуту, пашыраецца. Ужо ёсьць канчальная згода на атрыманьне будынку пад Унівэрсытэт.

З зарэгістрованых студэнтаў былога Палітэхнічнага Інстытуту і асоб, якія жадаюць пайсьці на Палітэхнічны факультэт Унівэрсытэту, адабраны 21 студэнт-стыпэндыят. Яны 15 верасьня ўжо выехалі ў г. Мітаву на курсы «Службы Бацькаўшчыне». Па прыезьдзе ў Менск, яны будуць інструктарамі сярод студэнтаў.

«Бел. Газэта«

МАСЕЙ СЯДНЁЎ

Нараджэньне песьні

Пасьля дажджоў аднэй вясны
была цудоўная пагода.
Глыбокія тварыла сны
аб сваім будучым прырода.

Зямля і цяплыня начэй
з вільготнасьцю адзіным сталі...
І няпрыкметна для вачэй
у садзе ружы расьцьвіталі.

Цьвіла вясна навокал нас!
Тады, у момант расьцьвітаньня,
маёй пакутнай песьні час
паклаў пачатак існаваньня.

І песьня ўзнала ўсё, што ёсьць...
Ёй, калі росы ў травах стылі,
сьпяваючы пра маладосьць,
дзяўчаты голас падарылі.

Я сэрца й розум ёй аддаў,
сябе ўсяго — і без звароту,
каб з ёй над сьветам я вітаў,
гарэў адвагаю узьлётаў!

І ёю жыў. Няхай
мне з ёй ня будзе разьвітаньня.
Агнём нястомным палыхай,
маё гарачае дыханьне!

Менск, турма. 1936 г.

Чытайце „Новую Дарогу"

З краявідаў Пружаншчыны.
Лён у пучках.

К. ЕЗАВІТАЎ.

Паэма „Тарас на Парнасе"

Праз дзе-колькі месяцаў, на пачатку 1944 году, споўніцца 55 гадоў ад таго часу, як у № 37-ым газэты «Минский Листок», за 1889 год, была апублікаваная паэма «Тарас на Парнасе». Паэма гэта, як і шмат папярэдніх беларускіх літаратурных твораў пачатку XIX стагодзьдзя, накшталт вядомай беларускай пераробкі паэмы «Энэіда» палкоўніка В. Ровінскага, пашыралася спачатку ў рукапісах і ўжо за колькі год да свайго надрукаваньня была шырока вядомая краёваму беларускаму грамадзтву. Папулярнасьць яе асабліва павялічылася пасьля ейнага зьяўленьня ў друку. Попыт на гэтую паэму ў беларускім грамадзтве таго часу быў гэтак вялікі, што ўжо на працягу першых 10 гадоў яна была перавыдадзена 8 разоў у розных беларускіх гарадох, а цяперака яна ўжо налічвае 20-е выданьне.

Упяршыню надрукаваць паэму «Тарас на Парнасе» у расейскай менскай газэце ўдалося толькі таму, што ў Менску ў 1885—90 гадох энэргійна працаваў беларускі нацыянальна-рэвалюцыйны студэнцкі гурток на чале з будучым знамянітым беларускім прафэсарам Мітрафанам Віктаравічам Даўнар-Запольскім. Гэты гурток прадоўжваў традыцыі той ініцыятыўнай студэнцкай сацыялістычнай групы, якая ў 1883—1884 гадох выпускала ў Менску беларускі нелегальны часопіс «Гоман» і была зьвязана з расейскімі сацыялістамі, якія мелі тады ў Менску моцны асяродак і вялікі ўплыў, бо вызнавалі нацыянальныя правы беларусаў і палякаў. Ужо каля сацыялістычнага гуртка «Гоману» было згуртавана шмат студэнтаў, сэмінарыстаў праваслаўнае духоўнае сэмінарыі ў Менску, а таксама гімназістаў і гімназістак старэйшых клясаў ды беларускае моладзі, чынавенства й рамесьніцтва. Жандармскія ўлады пільна сачылі за працай негегальных гурткоў і часта арыштоўвалі цэлыя групы, але рух ня спыняўся, набываючы з часам іншыя формы і прыстасоўваючыся да новых абставінаў.

У актыў беларускага нацыянальна-рэвалюцыйнага гуртка М. Даўнар-Запольскага ўваходзіў будучы праф. Аўген Цяцкі, паэт А. Шункевіч, Завітневіч, А. Слупскі, а таксама блізка да яго стаяў беларускі паэт Ян Няслухоўскі. Сябры гуртка дзейна супрацоўнічалі ў Менскай расейскай газэце «Минскій Листок» і, пачынаючы ад 1886 году, прасоўвалі на ейныя балонкі розныя інфармацыйныя артыкулы аб Беларусі, а таксама і вершы ў беларускай мове, якія моцна ўздымалі нацыянальную сьведамасьць беларускіх чытачоў. Стараньнямі гэтага-ж гуртка пры тэй-жа газэце было арганізавана выданьне краёвага «Северо-Западного Календара», які пачаў друкавацца ад 1887 году ў Менску («Северо-Западный Календарь на 1888 год», издания редакціи газеты «Минскій Листок», 1887 год, Минск), але потым, з повады прычэпак мясцовай улады да газэты, выданьне календара пераняў на сваё імя М. Даўнар-Запольскі, які змушаны быў друкаваньне гэтага календара перанесьці ў 1889 годзе ў Маскву, ды нават зьмяніць самы ягоны назоў, каб выглядала гэтак, што нібыта маскоўскае выданьне календара зьяўляецца зусім новым пачынаньнем. Два гады календар, пад назовам «Календарь Саверо-Западного Края» (на 1889 год і на 1890 год), выходзіў у Маскве, зьмяшчаючы на сваіх балонках паміж іншых матарыялаў аб Беларусі таксама беларускія вершы пад рознымі псэўдонімамі, а нават і творы Дуніна-Марцінкевіча.

Аддзел Беларускага Студэнцкага Гуртка ў Маскве, які меў тамака групу энэргійных сяброў, горача падтрымоўваў выданьне календара й сам падрыхтаваў выпуск беларускае кніжыцы ў Маскве. Гэта быў пераклад апавяданьня Гаршына «Сыгнал», які быў зроблены А. Левіцкім (Ядвігін Ш.) і ў 1891 годзе быў выдрукаваны ў Маскве. Здавалася, што ў Маскве створыцца новае моцнае беларускае грамадзкае асяродзьдзе, аднак, расейская жандармэрыя й цэнзура ня спалі. У Маскве адбыліся арышты. Далейшае выданьне Календара прыйшлося пераняць А. Слупскаму, а цэнзураваньне і друкаваньне яго было перакінута ў Пецярбург, дзе таксама існавала беларуская студэнцкая група, якая працавала ў кантакце з Менскім Гуртком. Два далейшыя гады, 1892 і 1893, Календар выходзіў ужо ў выданьні А. Слупскага і пад назовам — «Северо-Западный Календарь», але затым ужо й пецярбургская цэнзура адмовілася даваць дазвол на далейшы выпуск гэтых календароў. Расейская жандармэрыя і ўлады баяліся, што сталы каляндар можа зрабіцца тым легальным беларускім арганізацыйным цэнтрам, каля якога будзе гуртавацца маладая беларуская нацыянальна-адраджэнчая грамадзкасьць, якая гэтак горача адгукнулася на заклік «Гоману» да падрыхтоўкі «фэдэратыўнай самастойнасьці Беларусі».

На фоне гэтых падзеяў і гэтае упартае барацьбы пачынальнікаў беларускага Адраджэньчага руху за ягонае ўмацаваньне, кожнае новае выданьне аб Беларусі й кожны новы твор у беларускай мове рабілі тады надзвычайнае ўражаньне, тым больш, што ў 1886 годзе праф. М. Карскі ўжо падвёў першую навуковую базу пад граматыку беларускай мовы, выдрукаваўшы свой досьлед — «Обзор звуков и форм белорусской речи», а беларускія этнографы і гісторыкі сабралі й выдрукавалі да таго часу ўжо цэлы шэраг фундамэнтальных працаў аб Беларусі, беларускім народзе й ягоным багатым фальклёры.

Хто быў сапраўдным аўтарам паэмы «Тарас на Парнасе» — беларускае грамадзтва доўга ня ведала, а таму на працягу некалькіх дзесяцігодзьдзяў выказваліся розныя здагадкі й меркаваньні, і аўтарства яе прыпісвалася спачатку В. Дуніну-Марцінкевічу, затым калектыву студэнтаў Гары-Гарэцкае сельска-гаспадарчае акадэміі, потым палкоўніку В. Ровінскаму ды Т. Манькоўскаму, а нават і Адаму Міцкевічу. Толькі ў 1928 годзе, пасьля адшуканьня беларускім бібліёграфам Рамуальдам Зямкевічам у Варшаве ўспамінаў Андрыяна Маркса, які пасьля паўстаньня 1863 году быў засуджаны на катаргу разам з вядомым беларускім патрыётам Арцёмам Дарэўскім-Вярыгаю, адпакутаваў з ім 20 год у Забайкальскай воласьці й у 1885 годзе атрымаў права вярнуцца на Беларусь, сталася вядомым, што паэма «Тарас на Парнасе», праўдападобна, што напісана была віцебскім беларускім дзеячам — А. Дарэўскім-Вярыгаю.

Арцём-Аўгустын Дарэўскі-Вярыга парадзіўся 23 кастрычніка 1816 году ў мястэчку Кублічах, Лепельскага павету. Бацька ягоны, Ігнат Станіслаў Дарэўскі-Вярыга, быў беззямельным шляхцічам і служыў даглядчыкам за меркамі й вагай у м. Кублічах. Сямейка Вярыгаў была невялікая. Даць адукацыю тром сыном і пяці дочкам Вярыга ня меў магчымасьці. Але двум братом, Арцёму й Сямёну Вярыгам, пашчасьціла: яны трапілі на стыпэндыі, якія былі закладзены з дапамогай фундуша беларускага магната графа А. Гільзена, пры знамянітай Забельскай гімназіі, што знаходзілася ў мястэч-

Альбэртын

АЛЬБЭРТЫН — СЯЛІБА ВАЛАСНОЕ ЎПРАВЫ І ЎЗГАДАВАЛЬНАГА АСЯРОДЗЬДЗЯ СБМ

Сп. Гэнэральны Камісар у сваім апошнім падарожжы наведаў мястэчка Аьбэртын. Тут ён быў спатканы дэлегацыяй сялянаў на чале з валасным старшынёю — з традыцыйным беларускім хлебам і соляй.

Прыняўшы рапарт ад мясцовых дружынаў юначак і юнакоў СБМ, сп. Гэнэральны Камісар аглядаў памешканьні Валасное Ўправы, Самапомачы і чытальні, а пасьля доўга гутарыў з малодшымі юнакамі.

На агледзінах мясцовае паперні і прыняцьці рапарту ад ушыхтованага аддзелу флямандзкіх дабраахвотнікаў сп. Гэнэральны Камісар падаўся ў юнацкі ўзгадавальны асяродак СМБ, дзе да вечару знаёміўся з жыцьцём беларускага юнацтва.

...•Аж ня верыцца, што злая доля наканавала гэтым наведзінам стацца апошнімі...

Н—у.

Слонім

10 кастрычніка, у нядзелю, адбылося ў Слоніме ўрачыстае зачыненьне агульнагаспадарчае выстаўкі. Выстаўка трывала 8 дзён, і была наведана больш 5.000 наведвальнікамі.

Падчас урачыстага зачыненьня выстаўкі адбыўся разьвітальны канцэрт мастацкае самадзейнасьці з Альбэртыну, у якім прынялі ўдзел хор і музычны гурток.

Жыровічы

Пасьля доўгага летняга перапынку, у нядзелю, 10 кастрычніка адбыўся выступ гурткоў мастацкае самадзейнасьці.

Драматычным гуртком была пастаўлена п'еса «Жанімства праз радыё», пасьля чаго танцавальны гурток пры Беларускім Народным Доме выступіў з паказамі нацыянальных танцаў.

Побач гурткоў дарослых самадзейнікаў, у выступе таксама прыймалі ўдзел і дзеці мясцовае школы (танцы).

Дабрамысль

»Арганізацыя« юнацтва ў «Саюзе Беларускай моладзі», ахапіўшая ўсю Слонімскую Акругу, дакацілася і ў самы глухі кут акругі. Дабрамысьль — слаўны сваім стойкім змаганьнем з ваколічнымі бандамі, каліcь прабаваўшымі нападаць на аселішчы Дабрамыскай воласьці. Сяньня, дзякуючы мясцоваму аддзелу Беларускае Самаахховы, бандыты далёка абходзяць Дабрамысьль.

Дабрамысьль пабудаваў і адчыніў свой Беларускі Народны Дом і клюб Самааховы. У Дабрамысьлі ўрухомлена свая маленькая электрычная станцыя.

Апошнім часам пабудаваны ў Дабрамысьлі сіламі самога насельніцтва жаўнерні для Беларускае Самааховы.

Прыступіўшы ў пачатку верасьня да арганізацыі мясцовых юнацкіх дружын, Дабрамысьль здолеў у працягу аднаго месяца аб'еднаць у шэрагах СБМ 74 юнакоў і 65 юначак.

26 верасьня адбылося тут урачыстае адчыненьне мясцовага аддзелу СБМ. Урачыстасьць была палучана з фытаваю лятарэяй на карысьць Чырвонага Крыжу, якая прынясла 30.000 рублёў даходу. Рэчы на лясаваньне ахна фанты ахвяравала мясцовае насельніцтва.

Зьмяніўся й выгляд Самааховы. Сяньня Самаахоўцы ўсе апрануты ў чорныя шынелі, на якіх бел-чырвона-белыя наплечнікі і адзнакі на каўнярох. Папулярнасьць Самааховы ў ваколіцы штораз вялікшая. Быць самаахоўцам — гэта гонар кожнага маладога дзяцюка.

Застравечча

Дажынкі ў Застравеччы

Застравечча — найболей высунуты на паўдзённы ўсход валасны цэнтр Клецкага павету. Дарма, што мясьціна гэтая закінута ў ваколіцу лясоў, тут ідзе нармальным парадкам грамадзкае жыцьцё. Гэта зьяўляецца заслугай беларускае адміністрацыі й беларускае паліцыі. Здысцыплінаваная й сьведамая паліцыя на чале з сваім дзейным камандантам сп. Наумчыкам стаіць на варце парадку гэтае часткі Клеччыны.

10 кастрычніка г.г. у Застравеччы адбылося сьвяткаваньне традыцыйных «Дажынак». На сьвяткаваньні прысутнічаў старшыня Клецкага павету й прадстаўнік гаспадарчае Камандантуры. Урачыстасьць дажынак адбылася ў памешканьні Застравецкае школы і складалася з прамовы паветавага старшыні ды багатае мастацкае самадзейнасьці, падрыхтаванае вучнямі й моладзьдзю. Спэцыяльнай увагі заслугоўвае хор моладзі пад кіраўніцтвам сп. Кучынскага — настаўніка мясцовае школы,— які выканаў рад беларускіх народных песьняў. Вучні мясцовае школы паказалі таксама, што да ўрачыстасьці рыхтаваліся паважна. У дажынкавых урачыстасьцях брала ўдзел мясцовая паліцыя. Парадным маршам з ваяцкай песьняй, прайшлі беларускія паліцыянты вуліцамі Заастравечча, а словы іх песьні гулкім рэхам нясьліся панад восенскай нівай і казалі, што «Жыве Беларусь»!

Г. К.

Рыга

ЧАСАПІС «ОСТЛЯНД» АБ КУЛЬТУРНЫМ ЖЫЦЬЦІ Ў БЕЛАРУСІ

Месячнік «Остлянд», які выдае ў Рызе Райхскамісарыят Остлянду, увайшоў сёлета ўжо ў другі год працы.

У № 1-ым за другі год гэты часапіс зьмясьціў чародны артыкул старшыні Беларускага Аб'еднаньня, сп. К. Езавітава, пад назовам «Беларускі тэатр.»

Апрача вялікіх артыкулаў і нарысаў, часапіс «Остлянд» у кажным сваім нумары зьмяшчае фатаграфіі з беларускага сучаснага жыцьця й кароткія агляды аб беларускім культурным жыцьці ў Менску і наагул на Беларусі.

Варшава

На становішчах Праваслаўнай Царкоўнай Камісыі пры Беларускім Камітэце ў Варшаве адбыліся наступныя пэрсанальныя перамены: на месца адыйшоўшага Старшыні Камісыі інж. Ал. Шылы выбраны Др. Антон Краскоўскі, ягоным заступнікам — сьвятар Пётра Сарока. Новым сябром Камісыі зьяўляецца праф. Васіль Літвінчук, — кіраўнік Беларускай Школы ў Варшаве.

Пастановай Блажэньнейшага Мітрапаліта Дзяніса — царкоўным старастам Беларускага Прыходу назначаны інж. А. Шыла.

БЕЛАРУСКІ СЬВЯТАР ЗАКОНАВУЧЫЦЕЛЕМ СЯРЭДНІХ ШКОЛАЎ У ВАРШАВЕ

Згодна з пастановай Варшаўскай Духоўнай Кансысторыі, зацьверджанай праз Блажэньнейшага Мітрапаліта Дзяніса, законавучыцелем у Варшаўскіх сярэдніх школах (г. зв. гімназыях) назначаны айцец Пётра Сарока, Беларус, вікарны сьвяшчэньнік Беларускага Праваслаўнага Прыходу ў Варшаве.

ПРЫЕЗД ЯПІСКАПА БЕЛАРУСКАЙ ЦАРКВЫ Ў ВАРШАВУ

Дня 16-га кастрычніка гг. прыехаў у Варшаву, па дарозе ў Вену, Найасьвяшчэньнейшы Бэнэдыкт, Архяпіскап Беластоцкі й Горадзенскі. Як ведама, Найасьвяшчэньнейшы Бэнэдыкт, як экзарх Беластоцка-Горадзенскі, належыць да складу Сабору Япіскапаў Беларускай Праваслаўнай Царквы.

БЕЛАРУСКІ ПРЫХОД У ВАРШАВЕ

Беларускі прыход у Варшаве рыхтуецца да ўрачыстага адсьвяткаваньня свайго парафіяльнага сьвята ў дзень 21. лістапада (4-га сьнежаня нв. ст.) гг. У багаслужэньні прадбачыцца ўдзел Блажэньнейшага Мітрапаліта Дзяніса.

ІМЯНІНЫ БЛАЖЭНЬНЕЙШАГА МІТРАПАЛІТА ДЗЯНІСА

Дня 16-га кастрычніка гг. Беларускае Царкоўнае Брацтва сьв. Юрага Беларускі Праваслаўны Прыход і гадунцы беларускай нацыянальнасьці ў Варшаўскай Духоўнай Сэмінарыі злажылі разам з прадстаўнікамі йншых праваслаўных нацыянальнасьцяў у Варшаве такжа свае найшчырэйшыя пажаданьні Дастойнаму Саленізанту — Блажэньнейшаму Мітрапаліту Дзянісу ў дзень Яго Ангела.

Нямеччына

БЕЛАРУСКАЯ ШКОЛА Ў НЯМЕЧЧЫНЕ

У аднэй із вялікіх фабрыкаў сярэдняй Нямеччыны, на скраю невялікага мястэчка згрупавалася 230 хлопцаў-беларусоў з Віцебшчыны, Бабяуйшчыны, часткова і з Меншчыны, і вось для іх нямецкія ўлады пастанавілі зарганізаваць беларускую школу давучаньня.

Запрошана беларускіх настаўнікаў, і сяньня школа сталася ўжо рэчаіснасьцю.

Школа мае заданьне даць агульную беларускую асьвету сваім вучням-работнікам фабрыкі і да таго даць ім адумысловую тэхнічную адукацыю, спачатку выкіроўваючы іх на майстроў, а пасьля — тэхнікаў.

Школа мае пакуль што толькі адзін курс, на якім выкладаюць 5 беларускіх настаўнікаў. Вучні маюць ад 15 да 18 гадоў.

Цяпер у гэтай фабрыцы зарганізованы замежны зьвяз Саюзу Беларускай Моладзі, да якога ўваходзяць усе 230 чалавек юнакоў беларусоў.

Беларуская моладзь атрымала свае юнацкія мундзіры і праходзіць цяпер першую юнацкую падрыхтоўку.

МАСЕЙ СЯДНЁЎ

Да песень

На што вас, песьні, я складаю,
згасаючы ў нямой цішы?
Нікога сёньня я ня маю,
пагаварыць каб ад душы.

Я скуты ў цёмным сутарэньні,
я загараюся агнём!
Ды думы ўсе і ўсе імкненьні
тут робяцца дарэмным тлом...

Так кожны дзень бясьсільна б'юся,
у галаве страшэнны тлум:
ніхто з радзімай Беларусі
не прачытае маіх дум...

Нашто-ж вас, песьні, я складаю?
Няхай вас спаляць пяруны!
А я хацеў-бы каля гаю
зыйсьці хутчэй у курганы...

Менск, турма. 1937 г.

Сталін на трыбуне

Народ крычыць: ура! ура! —
задаваленьне ў гомне народным.
Вялікага правадыра
народ гукае «бацькам родным».

Ён у вачох — нібы кумір,
ад дворніка і да паэта.
На ўсё з трыбуны «правадыр»
глядзіць, як уладар сусьвета.

Глядзіць, як збаўца ўсіх нягод,
і думае, што пакарыў фартуну.
Таго-ж ня знае, што народ
скрышыў-бы ўшчэнт яго, трыбуну!

Менск, турма. 1937 г.

ку Валынцы, на рацэ Дрысе ў маёнтку Забельскіх-Шчытоў.

Хатнія гутаркі, а таксама дзіцячыя гульні ўсіх дзяцей сямейкі Вярыгаў вяліся выключна ў беларускай мове. У Забельскай гімназыі таксама моцна адчувалася беларуская стыхія. Гэта якраз у Забельскай гімназіі працавалі ксяндзы-пэдагогі Морашэўскі і Цяцерскі, якія пісалі школьныя п'есы для гімназіцыйных вучнёўскіх тэатральных пастановак і пакінулі нам цэлы зборнік беларускіх інтэрмэдый 18-га стагодзьдзя, што складзены былі гэтымі вучыцелямі й ставіліся на сцэне вучнямі Забельска йгімназіі.

Ня дзіва, што Ігнат Дарэўскі-Вярыга меў нахіл да ўсяго беларускага й, па сканчэньні ў 1835 годзе гімназіі, а можа быць яшчэ і на вучнёўскай лаўцы, узяўся за пісаньне вершаў у беларускай мове. Жыў і працаваў ён у Віцебску, дзе быў урадоўцам у Камісіі, што пераглядала шляхэцкія справы. Праз 10—15 гадоў ён ужо набыў сваймі вершамі гэткі вялікі аўтарытэт у грамадзтве, што беларуская інтэлігэнцыя таго часу называла яго — «Беларускі Дудар», а часамі і — «Наддзьвінскі Дудар».

Арцём Дарэўскі-Вярыга напісаў шмат беларускіх вершаў, але яны або загінулі, або былі забраны паліцэйскімі ўладамі падчас ягонага арышту 6-га траўня 1863 году. Біограф А. Вярыгі, беларускі публіцыст і гісторык Даніла Васілеўскі, у кніжцы часопісу «Полымя» за чэрвень месяць 1929 году ў артыкуле сваім «Арцём Ігнатавіч Вярыга і яго літаратурна-грамадзкая чыннасьць», выказвае думку, што рукапісы твораў Вярыгі магчыма было-б знайсьці ў справах «Асобнай Віцебскай сьледчай камісыі 1863 году» у Віцебскім архіве. У тымжа артыкуле рашуча падтрымоўвае ён думку аб тым, што паэма «Тарас на Парнасе» належыць пяру А. Вярыгі.

Калі й дзе напісана была паэма «Тарас на Парнасе» — вестак яшчэ ня маем. Магчыма, што яна была напісана А. Вярыгаю яшчэ ў 40-х або 50-х гадох у Віцебску, бо вёска «Пуцявішча», якая ўспамінаецца напачатку паэмы, знаходзіцца ў 15 кіляметрах ад Віцебску, у Жэрабіцкай воласьці, і была ў часы Вярыгі добра вядома віцябчыком, бо тутака ў 40-х гадох была сельска-гаспадрчая дасьледчая станцыя. Ня выключана аднак і тое, што паэма была напісана ў Іркуцку, адкуль яе мог пераслаць на бацькаўшчыну сам аўтар з якой-колечы асобай, або ў 1885 годзе прывёз яе на Беларусь звольнены з катаргі і высылкі Андрыян Маркс. Сам Ігнат Дарэйскі-Вярыга ўжо не пабачыў сваёй бацькаўшчыны, бо ў 1884 годзе ён памёр і пахаваны ў Іркуцку.

Паэма «Тарас на Парнасе» адыграла значную ролю ў беларускай літаратуры. Зьяўляецца яна сатырай на тых паэтаў, якія, атрымаўшы клясычную асьвету ў гімназіях таго часу, накіроўвалі ўсю сваю творчасьць на апісаньне клясычных пэрсанажаў багоў і гэрояў, аб якіх пісалі старадаўнія грэцкія паэты й пісьменьнікі, але ў існаваньне якіх ужо ніхто ня верыў у часы па-хрысьціянскія. А. Вярыга ў сваёй паэме зрабіў дзеючымі асобамі таксама багоў грэцкага Олімпу, але падаў ім характэрны выгляд і быт беларускага сялянства. Гэтым ён прадоўжываў тую працу, якую распачаў у нашай літаратуры палкоўнік Ровінскі сваёй «Энэідай», і гэтым ён зрабіў сваю паэму асабліва цікавай для беларускай інтэлігэнцыі таго часу, якой асабліва падабалася нязвычайнасьць шаржыроўкі парнаскіх багоў і сьвежасьць усяго сюжэту паэмы.

Паэма складаецца з 15 песьняў розных памераў: найкарцейшая XI песьня складаецца ўсяго з трох чатырох-радковых строфаў, гэта значыць, ўсяго з 12 радкоў, а найдаўжэйшая XIII-я песьня складаецца з васьмі строфаў, г. зн. з 32 радкоў. Ува ўсіх 15 песьнях ёсьць 76 строфаў ды яшчэ 2 строфы канчатковых, а ўсяго 78 строфаў з 312 радкамі.

Гэрой паэмы — беларускі палясоўшчык Тарас. Ён дужа старанна пільнаваў лес і за гэта карыстаўся агульнай пашанай. Аднойчы ён «пасьля першых пятухоў» выправіўся ў свой ранішні абход лесу. У перадрасьветным змроку ён спаткаўся ў лесе з вялікім мядзьведзем, напалохаўся і, скочыўшы ўбок, трапіў у нейкую яму, якая вяла на той сьвет: «Доўга ляцеў уніз Тарас, пакуль праляцеў праз зямлю на «той сьвет» і зваліўся тамака на дно. На «тым сьвеце» аказалася дужа багатая й прыгожая прырода, шмат кветак і птахаў. Тарас зьдзіўлена прыглядаўся й раптам ўбачыў крылатага хлопчыка, бога каханьня Амура. Шпарка ляцеўшы, Амур толькі й пасьпеў сказаць Тарасу, што ён знаходзіцца на дарозе з «таго сьвету» на Парнас. Тарас ня ведаў, што Парнасам называлі грэкі гару, на якой нібыта жылі іхнія багі, а таксама й паэты пасьля іхняй сьмерці. Накіраваўшыся да Парнаса, ён угледзіў вялікую гару, на якую навыперадкі лезьлі розныя паны з нейкімі кніжкамі. Праз гэты натоўп літаратараў, як птушкі праляцелі на Парнас чатыры паэты — Пушкін, Лермантаў, Жукоўскі й Гогаль. Сьледам за імі праціснуўся і ўзьлез на гару й Тарас. Там ён убачыў акружаны яловым тынам добры новы двор, наўкол якога й у якім йшло звычайнае вясковае жыцьцё: хадзілі сьвіньні, козы, бараны, сабакі, гулялі дзеці. У хаце аказалася шмат багоў і багіняў, якія займаліся звычайнымі сялянскімі хатнімі работамі, за выключэньнем Марса й Гэркулеса, якія біліся, каб пацешыць старога Зэвеса.

Апісаньні прымітыўнага какецтва Вэнэры, хлапецкіх жартаў Амура, а затым абеду і ежы багоў ды пасьляабедзенных танцаў напоены вясёлым гумарам і зьяўляецца яркім малюнкам таго «багатага жыцьця», якое нават заможнейшы з беларускіх сялянаў можа сабе дазволіць толькі ў гэткіх выключных здарэньнях як вясельле.

Напісаная прыгожай народнай мовай Віцебшчыны паэма «Тарас на Парнасе» крысталася вялікім, посьпехам у беларускай інтэлігэнцыі 90-х гадоў мінулага стагодзьдзя, а таксама й у першыя два дзесяцігодзьдзя XX стагодзьдзя пакуль належыта не разьвілася новая беларуская літаратура.

Пасьля першага выданьня ў 1889 годзе ў газэце «Минский Листок», паэма ў 1890 годзе была перадрукавана ў газэце «Смоленский Вестник», затым у 1896 годзе ў газэце «Витебские Губернские Ведомости», затым у тымжа 1896 годзе выйшла асобнай адбіткай у Віцебску; потым праз два гады паэма зноў выйшла асобнымі кніжыцамі ў Віцебску, Горадні й Магілёве. У дзесятках тысячаў экзэмпляраў разыйшлася яна, перапісанаю ад рукі. Тысячы гімназістаў, сэмінарыстаў, каморнікаў, вучыцялёў, пісароў, афіцэраў і чынавенства ведалі яе напамяць. Значэньне гэтае паэмы для ўзгадаваньня нацыянальнае сьвядомасьці нашае беларускае інтэлігэнцыі было аграмадным. Яна адна зрабіла больш, чым усе нашы паэты XX стагодзьдзя.

Нават інтэлігэнцыя іншых нацыянальнасьцяў, пражываўшая на Беларусі, часта-густа вывучала ўсяго «Тараса на Парнасе» напамяць і нам, латвійскім беларусом, на працягу 25-гадоў, ад 1919 па сёлетні 1943 год, даводзілася спатыкаць у Рызе, Дзьвінску і Лібаве цэлы рад латыскіх каморнікаў, нотараў і вучыцеляў, якія з вялікай ахвотай, а нават і з нейкім нечаканым юнацкім запалам дэманстравалі сваё веданьне беларускае мовы, добра дэклямуючы даўгія ўрыўкі з гэтае папулярнае й несьмяротнае беларускае паэмы.

Створым магутную раку!

На сьвеце ёсьць шмат малых рэчак, большых і вялікіх рэкаў і магутных мароў. Вось, скажам, рэчка Сьвіслач, рака Нёман, Балтыцкае мора. Ёсьць шмат ручайкоў, якія часта ўлетку зусім высыхаюць. Вада ў рэчках і рэках бывае розная: або сьветлая, чыстая, як у крыніцы, або мутная, цёмная, нават сьмярдзючая. Падобна, як вада ў рэках і марох, плыве жыцьцё кожнага чалавека, працякае, як вада, а тым болей, жыцьцё народу. Часамі гэтыя рэчкі й рэкі працякаюць спакойна, уліваюцца ў мары, часамі яны працякаюць праз розныя перашкоды, праз камяньні, твораць гэтак званыя парогі, вадаспады, паводкі і г. д. Першы выпадак — гэта жыцьцё самастойных народаў, другі—жыцьцё народаў, змагаючыхся за сваю незалежнасьць. Да гэтага апошняга належыць наш Беларускі Народ. Мы яшчэ не змаглі вытварыць адну магутную раку ў нашым руху, якая-б ужо спакойна плыла, азначаным, пэўным руслом.

У нас яшчэ ёсьць рэчкі і ручайкі, якія нават яшчэ ня ўліваюцца ў гэтае агульнае русло. Сярод нас яшчэ ёсьць нават шмат сьмярдзючых ручайкоў, якія ўліваюцца ў рэкі, забруджваюць, муцяць ясную ваду. Мы часта гэтага нават не заўважаем, і прыймаем гэтую сьмярдзючую ваду, як зусім чыстую, бо нашы ворагі маюць ужо добрую практыку, яны вельмі хітрыя лісы й ваўкі, **Яны вельмі часта салодка сьпяваюць, каб толькі зьбіць нас з правільнага шляху, атуманіць нашы галовы, аслабіць нашу волю.** Яны вельмі добра ведаюць, што цяпер вырашаецца лёс народаў, што цяпер вырашаецца сілай аружжа й працай будучыня нас і нашых дзяцей. Цяпер вырашаецца й будучыня нашае Бацькаўшчыны-Беларусі: ці мы будзем ужо, нарэшце, самі гаспадарамі на сваёй багатай і прыгожай зямельцы, ці над намі будзе й далей сьвістаць бізун нашых ворагаў.

Мы перакананы, што кожны Беларус скажа з намі — даволі маны й зьдзеку! Мы хочам самі свабодна будаваць сваё ўласнае жыцьцё! Мы ўжо не патрабуем ніякіх чужых паноў, бо мы самі хочам быць панамі ў сваёй хаце! Мы ня хочам ужо чужога розуму, бо мы, дзякаваць Богу, навучыліся цяжкім жыцьцём мець свой уласны.

Але мала гаварыць, трэба рабіць, бо гэта сягоньня — галоўная рэч! А што рабіць? Рэч вельмі простая й ясная. Мы ўсе жадаем сабе аднаго — незалежнасьці! Дзеля гэтага нашым заданьнем ёсьць: з усіх ручайкоў і рэчак вытварыць адну магутную раку змаганьня, адну магутную раку нашых імкненьняў, нашае волі. Мы маем сягоньня ўсе магчымасьці для стварэньня гэтае ракі. Беларускае Аб'яднаньне ў Беластоку ёсьць зарукай гэтага на Беластоцкую Акругу. Кожны Беларус, які супрацоўнічае з ім, памагае свайму народу, а гэтым і сабе самому. Усе тыя, што стаяць збоку й нечага чакаюць, зьяўляюцца ручайкамі, якія ня ўліваюцца ў агульную раку, і дзеля гэтага аб'ектыўна шкодзяць справе нашага Адраджэньня, а гэтым самым і сабе самым. Усе тыя, што ня хочуць бачыць гэтае магутнае ракі, або хто ўлівае ў яе сьмярдзючую воду, імкнуцца яе замуціць, забрудзіць — нашы ворагі, ворагі ўсяго Беларускага Народу. Гэта лісы й ваўкі сярод нас.

Мы ўсе мусім ведаць сягоньня адну рэч: нашая самастойнасьць для нас — **сьвятая справа.** Дзеля гэтага мы маем сягоньня адзіны сьвяты, адзіны маральны закон — усе свае сілы, усе свае здольнасьці аддаць для гэтае сьвятое справы, усю сваю волю напружыць для яе хутчэйшага асягненьня. Усе, хто імкнецца перашкодзіць, або аслабіць тварэньне нашае агульнае беларускае волі, — праступнікі, або правакатары, якія ізноў хацелі-бы закаваць нас у ланцугі няволі, каб пасьля ізноў доўгія гады сьмяяцца над намі й катаваць нас. На гэта мы ўжо не дазволім! Нашая магутная рака затопіць усе перашкоды. Чым хутчэй, тым ляпей, каб мы ня мусілі складаць ахвяраў. Даволі ўжо іх было!

Дык усе шчыльнымі радамі вытварыць адну магутную вызвольную раку, якая прывядзе нас да нашага сьветлага заўтра — Незалежнасьці нашае мілае Бацькаўшчыны — Беларусі!

УЛ. Б.

Пад абух

Мястэчка В. Сонца. Залатая восень. Людзі ідуць у царкву. Я стаю сярод пышных бурштыновых дрэў. Падыходзіць знаёмы. Вітаецца. Жыве Беларусь! Збоку стаіць псаломшчык У—кін і злосна кідае праз зубы:

«Руку адаб'юць, як будзеш выцягіваць...»

У—кін, здаецца, беларус. Але ён гэтага не адчувае. Ён на'т прабуе пад царквой зацягіваць «Божэ цось Польскэн...»

А гаварыць пабеларуску — гэта для яго сорам, бо ёсьць мова «шляхэтна».

Я толькі дзіўлюся, як гэты пан У—кін ёсьць псаломшчыкам беларускае праваслаўнае царквы?..

ШЫПШЫНА

Прачытаўшы, перадай газэту свайму Суседу!

М. ПУШЧАНСКІ.

Прышла восень

Дзе каліна ўлетку
вечарам шаптала,
там за плотам восень
Сумна косы клала.

Залатыя дрэвы
ціха журбавалі,
скончылася лета,
птушкі адсьпявалі.

Адсьпявалі ў полі
кінулі палеткі,
разгарнулі крыльлі, —
як пажоўклі кветкі.

Пад нагамі ўсюды
толькі лісьцяў поўна,
Фарбы свае восень
раскідала роўна.

Беласток, 21.10.1943.

„Пад сонцам сталінскай канстытуцыі"

(Спатканьне з беларускім паэтам Масеем Сяднёвым)

Нядаўна ў Беласток прыехаў беларускі паэт Масей Сяднёў, з якім мы мелі нагоду шчыра разгварыцца. М. Сяднёў расказаў нам аб сваім жыцьці і перажываньнях, якія раскрываюць абраз прасьледваньня беларускіх пісьменьнікаў жыда-бальшавікамі ў Усходняй Беларусі. Лёс беларускіх паэтаў Усходняе Беларусі заўсёды быў закрыты ад нас заслонай таямнічасьці. Мы ведалі, што ўсе сапраўдныя беларускія паэты, якія жадалі працаваць для свайго народу, былі зьліквідованы сталінскімі сатрапамі. Часам далятала да нас некаторыя больш дакладныя весткі аб іх лёсе, але нам заўсёды хацелася ведаць падрабязна ўсё, дакладна ўявіць усе тыя мукі й цярпеньні закатаваных і замучаных нашых найлепшых братоў. Калі нямецкая армія разваліла турму народаў — СССР, шмат чаго мы змаглі даведацца ад тых, хто захаваўся ў жывых. Аднак, не ўсяму беларускаму грамадзянству вядомы агідныя бальшавіцкія мэтады нішчэньня беларускага народу й яго культуры. Як ні дзіўна, у беларускай прэсе ў Камісарыяце Беларусі вельмі мала пісалася аб гэтым. Тымчасам там найбольш можна знайсьці матарыялаў, якія былі-б ня толькі цэннымі для гісторыі нашае літаратуры, але й для гісторыі змаганьня беларускага народу за сваю незалежнасьць. Дзеля гэтага мы шчыра ўдзячны М. Сяднёву за тыя весткі, якія ён нам даў. Жыцьцё Сяднёва — гэта цяжкі крывавы шлях, які праходзіў кожны паэт ува Усходняй Беларусі.

М. Сяднёў радзіўся 1. 9. 1913 году ў вёсцы Мокрае, Машаўскай воласьці, на Магілёўшчыне. Бацька яго, Ларыён, увесь час працаваў на гаспадарцы і толькі ў часе першай сусьветнай вайны быў у расейскай арміі звычайным салдатам. У дзяцінстве некалькі гадоў будучы паэт быў пастухом. Пасьвіў разам з сваім дзедам Лявонам, які цяпер мае 90 гадоў. Сярод палёў і лугоў, малы пастушок мог удостань налюбавацца прыгожасьцю беларускае прыроды. Маючы 12 гадоў, М. Сяднёў пайшоў упяршыню ў беларускую школу, якая адчынілася ў іх вёсцы. Бацька паэта надта хацеў вывясьці свайго сына «ў людзі». Пад уплывам бацькі малады Сяднёў і пачаў пісаць першыя вершы. Будучы салдатам, бацька чуў, як адзін афіцэр прачытаў вершаваны фэльетон пра блохі. Ён дзівіўся, што афіцэр меў такую разумную галаву і гэтак «гладка» напісаў пра блохі. Аб гэтым няраз бацька расказваў у хаце й моцна шкадаваў, што сам быў няпісьменны. Пад уплывам гэтых расказаў малады Сяднёў напісаў свой першы вершы аб тым, як у вёсцы пабіліся хлопцы.

Правучыўшыся чатыры гады ў сваёй вёсцы, М. Сяднёў дзякуючы стараньням бацькі пераехаў у 7-гадовую школу ў Сэматэвічах. Там працавалі старыя беларускія настаўнікі, добра падрыхтаваныя й меўшыя амаль усе вышэйшую асьвету. Сярод іх быў старшы настаўнік Іван Чэчка, які вучыўся разам з Я. Коласам у Нясьвіжскай сэмінарыі. Ён часта расказваў аб Коласе, з якім сябраваў. Пад уплывам настаўнікаў, а перадусім І. Чэчкі, малады Сяднёў пачаў яшчэ больш пісаць. У школе была багатая бібліятэка, у якой знаходзілася шмат беларускіх выданьняў. Сяднёў, які яшчэ і перад гэтым любіў чытаць, цяпер з асаблівай ахвотай узяўся за чытаньне беларускіх кніжак.

Вершы свае зьмяшчаў здольны вучань у пасьценнай газэце, якая выдавалася ў школе. Раньнія вершы Сяднёва насычаны духам маладнякоўскае паэзіі, якая ў гэтым часе (1927—1928) была ў пары ўздыму. У 1930 г. Сяднёў паступіў у Мсьціслаўскі Пэдагагічны Тэхнікум, дзе займаўся два гады. Тэхнікуму скончыць не ўдалося, бо калі была ўведзена картачная сыстэма, прыйшлося галадаваць. З хаты дапамогі ня было. Аднак, побыт у Тэхнікуме зрабіў вялікі ўплыў на паэта. У той час студэнты былі захоплены беларускай адраджэнскай справай, у Тэхнікуме былі розныя літаратурныя гурткі й аб'еднаньні. Студэнты захапляліся беларускай літаратурай і культурай, падрыхтоўваючыся ў будучыні да дзейнай працы на полі беларускай культуры. Хутка, аднак, пачаўся разгром беларускіх сілаў. Усе актыўныя студэнты Мсьціслаўскага Тэхнікуму былі паарыштоўваны й апынуліся ў лапах НКВД. Сяднёў вярнуўся ў родную вёску да бацькоў. Бацька быў вельмі незадаволены гэтым. Ён лічыў, што сыну «няма нідзе месца». Каб ратаваць свой гонар, прышлося пайсьці працаваць у школу ў в. Кавычыцы, 7 км. ад в. Мокрае. Сяднёва цягнула ў Менск, як беларускі цэнтр. Прапрацаваўшы год у школе, малады паэт пераяжджае ў Менск, дзе здае г. зв. іспытныя экзамены ў Вышэйшы Пэдагагічны Інстытут, ня гледзячы на тое, што ня меў закончанае сярэдняе асьветы. Сяднёў быў залічаны студэнтам літаратурнага факультэту. Будучы студэнтам, Сяднёў сур'ёзна займаўся вывучэньнем беларускае літаратуры й іншых славянскіх і заходня-эўрапэйскіх літаратур. Цяпер ён больш сур'ёзна пачаў адносіцца і да сваёй творчасьці. З 1933 г. пачаў друкавацца («Полымя Рэвалюцыі», «Літаратура й Мастацтва», «Чырвоная Зьмена» і інш.) У Інстытуце Сяднёў слыў як сапраўдны, шчыры беларус і карыстаўся

(Працяг на 6-й бачыне)

МАСЕЙ СЯДНЁЎ.

Ахвяры бальшавізму

(Лёс беларускіх паэтаў)

«Заступніка, свайго патрона,
ня маем сёньня мы, паэты».

Язэп Пушча.

Усім вядома, як ажыцьцяўлялася на практыцы гэтак званая ленінска-сталінская нацыянальная палітыка, як яна ўплывала на нацыянальную культуру наагул і на беларускую — у прыватнасьці. Вядома таксама тая творчая «свабода» ў умовах С.С.С.Р., аб якой так любілі гаварыць бальшавіцка-жыдоўскія пісакі, вядомы, нарэшце, той «росквіт» нацыянальных культур, да якога прывяла гэтая пасутнасьці прыгонная, зьневажаючая палітыка. Сталінская дагматыўная формула, што культура павінна быць «нацыянальнай па форме й сацыялістычнай па зьместу» ставіла, такім чынам, творчую асобу ў пэўныя рамкі, выйсьці з якіх было немагчыма і, больш таго, небясьпечна. А марксіцкая мэтадалёгія выносіла канчатковы прысуд над творчай індывідуальнасьцю, у выніку чаго адбывалася страшэнная нівэліроўка й апусташэньне. Карацей кажучы, свабоды творчасьці ў умовах савецкай улады ня было й не магло быць, што ў адносінах да нацыянальных культур праводзілася ягоная вялікадзяржаўная палітыка, што аб нацыянальнай самабытнасьці не магло быць і гутаркі, што, урэшце-рэшт, нацыянальная палітыка Савецкага Саюзу — наскрозь хлусьлівая. І бяда таму, хто меў адвагу гаварыць аб гэтым, мець у гэтых адносінах свае меркаваньні й погляды — яго чакала пагібель, ці «патаемнае зьнікненьне».

Аб гэтым красамоўна гаворыць лёс большасьці беларускіх паэтаў і пісьменьнікаў, працаваўшых у савецкай Беларусі й засуджаных катамі Н.К.В.Д. на пажыцьцёвую катаргу, засуджаных толькі за тое, што яны жадалі сумленна працаваць на карысьць свайго народу, на карысьць сваёй Бацькаўшчыны.

Аўтар гэтага артыкулу быў знаёмы з гэтымі паэтамі й пісьменьнікамі, назіраў іх асабістае жыцьцё, сачыў за іх палітычна-грамадзкай дзейнасьцю і разам з імі зьведаў пакутнае існаваньне зьняволеных, жах і тэрор бальшавіцкіх засьценкаў, аб якіх рэдка хто мае дастатковае ўяўленьне. Таму лічу нялішнім застанавіцца над гэтым больш падрабязна. Разам з гэтым, я маю намер, наколькі мне гэта ўдасца, зрабіць літаратурныя зарысоўкі гэтых паэтаў і пісьменьнікаў.

Але перад гэтым я хачу застанавіцца яшчэ на аднэй акалічнасьці, а іменна — якая палітычная атмасфэра панавала ў мамэнт, калі адбываўся другі спэцыяльны пагром беларускіх працаўнікоў, прайшоўшы ў Беларусі пад сьцягам барацьбы з таксванай «нацдэмаўшчынай». Праўда, гэтая барацьба ніколі ня спынялася, але больш масавы характар яна прыняла ў 1936 годзе. Па загаду вышэйшых урадаў Н.К.В.Д. у гэты мамэнт сфабрыкавала нацдэмаўскую арганізацыю, існаваўшую якбыццам на тэрыторыі Беларусі, і распачало з ёй бязьлітасную барацьбу. Арыштоўвалі ў кожную ноч пісьменьнікаў, артыстаў, настаўнікаў, студэнтаў і нават вучняў. У гарадох і вёсках панавала трывога й зьдзіўленьне. Гэты мамэнт міжвольна напамінаў сабой сярэдневяковую інквізыцыю. Можна было лёгка заўважыць, як у гэты мамэнт парадзелі рады студэнтаў Вышэйшага Пэдагагічнага Інстытут й Дзяржаўнага Унівэрсытэту ў Менску. У «Доме Пісьменьніка» панаваў адчай. Аднойчы раніцай, не далічыўшыся ў сваім саюзе Цішкі Гартнага, Міхася Зарэцкага, Алеся Дудара, Тодара Кляшторнага, нябошчык Янка Купала жахліва вымавіў: «Божа мой, што гэта робіцца?!» Сказаўшы гэта, Янка Купала выказаў бадай думкі ўсяго народу, які таксама знаходзіўся ў недаўменьні перад гэтай жудаснай у сапраўднасьці катастрофай. Гэта сказаў Янка Купала, які ўжо аднойчы перажыў страх перад агентамі Н.К.В.Д. У зьвязку з гэтым цікава ўспомніць такі факт:

1930 год. Менск. Ноч. Па Садовай вуліцы стаіць двухпавярховы дом Янкі Купалы. Цёплыя пакоі. Усе пазяхаюць смачным сном. Янка Купала сьніць, мусіць цудоўныя «сны аб Беларусі». Але раптам яго сон парушае стук у дзьверы. Уваходзяць агэнты Н.К.В.Д. Пачынаюць рабіць вобыск. Янка Купала зьдзіўлены. Што гэта? Інсцэніроўка? Жарт? Не — гэта няўмольная рэчаіснасьць. Усё зразумела: прышлі за душой... Янка Купала бярэ нож і робіць сабе харакіры. Н.К.В.Д-оўцы на хвілю спалохаліся — усё-ж гэта Янка Купала, якога ведае ўся Беларусь, і ня толькі Беларусь, але і ўвесь Савецкі Саюз. Так, спалохаліся, але толькі на хвілю. Спыняецца вобыск, і Янку Купалу адвозяць у бальніцу — рана вельмі сур'ёзная. Да яго не дапускаюць нават жонкі. Усё робіцца, каб не распаўсюдзіліся чуткі аб гэтым здарэньні. Але — дарэмна! Раніцой горад аб гэтым дазнаўся. Неўзабаве гэты факт стаў агульнай вядомасьцю. Наперакор гэтаму, пасьля таго, як Янка Купала выздаравеў, прэса старалася замазаць гэты факт, узвальваючы ўсю віну на польскія газэты, якія як-быццам, зьмясьціўшы на сваіх старонках у жалобных касьніках партрэт Янкі Купалы, распаўсюдзілі хлусьлівыя весткі аб сьмерці паэта...

Стоячы ў адным з пакояў «Дому Пісьменьніка», Янка Купала і цяпер баяўся за свой лёс. Сказаўшы вышэй прыведзеныя словы, ён як нельга лепш схарактарызаваў палітычную атмасфэру, якая склалася ў час другога паходу на беларускіх нацдэмаў

(Працяг у наступным нумары).

Масавыя растрэлы ў Ноўгарадзе-Северску

З Анкары паведамляюць, што бальшавікі адразу пасьля заняцьця гораду застасавалі супроць астаўшагася там насельніцтва жудасныя рэпрэсіі. НКВД праводзіла пасьля кароткіх допросаў масавыя растрэлы. Большая частка працаздольнага насельніцтва выслана прымусова, як думаюць, у Сібір.

750 000 жаўнераў ЗША анальфабэты

Паўночна-амэрыканскія ваеннаабавязаныя мусяць вучыцца чытаць і пісаць. Шмат з іх не магло быць прынята ў войска, бо яны ня мелі наагул паняцьця аб альфабэце. Аднак, паскольkі яны ўсё-ж такі патрэбны ў войску, у арміі ЗША арганізаваны цяпер элемэнтарныя клясы, дзе анальфабэты вучацца па 18 гадзін удзень, каб у як найхутчэйшым часе навучыцца хоць крыху чытаць і пісаць. Многія з гэтых «вучняў» ня ўмеюць нават трымаць алавіка ў руцэ. Гэта ўсё гучыць непраўдападобна, але зьяўляецца праўдай. Аб гэтым шырака пішуць амэрыканскія газэты.

Японія і Індыя

Паводле паведамленьняў інфармацыйнага бюро ў Японіі, стварэньне тымчасовага ўраду Індыі на чале з Субгас Хандра Бозэ зьяўляецца пачаткам надыходзячых вялікіх падзеяў палітычнага характару. Сяліба ўраду часова знаходзіцца ў Бурме, аднак, у хуткім часе будзе перанесена на тэрыторыю Індыі. Японія хоча даказаць, што згодна з абяцаньнямі, дадзенымі індускаму ўраду, яна будзе яму актыўна дапамагаць.

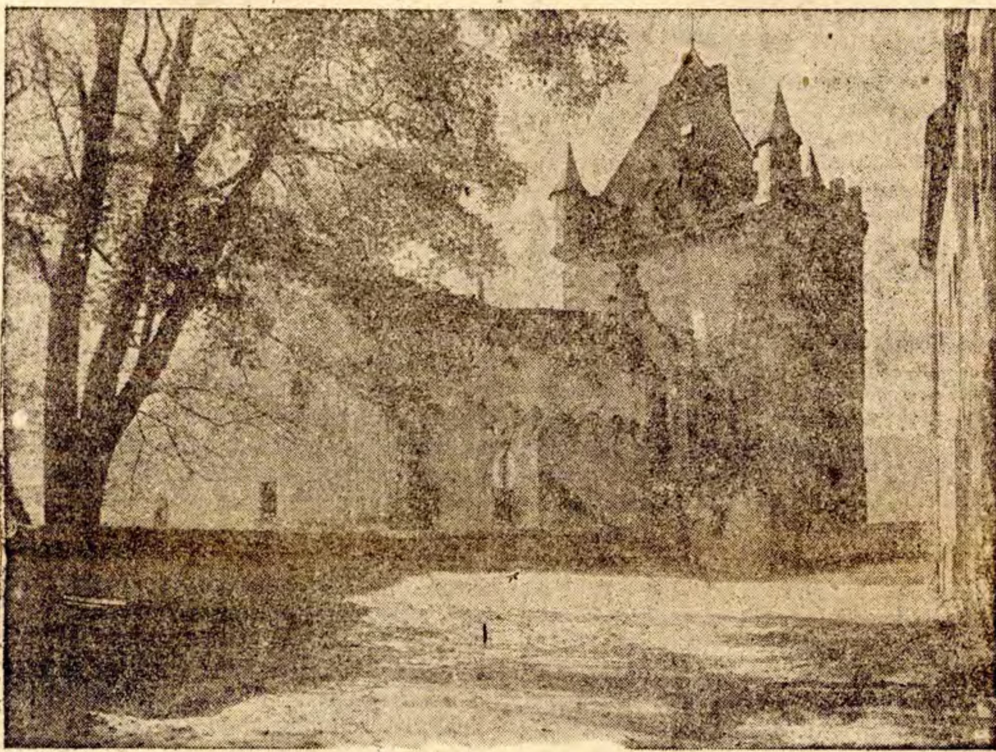
Банды зьнішчаны

У прабегу акцыі супроць бандытаў ў Паўночнай Грэцыі, нямецкія аддзелы зьнішчылі шматлікія лягеры амуніцыі і апправізацыі ў раёне Осса. Таксама ў Паўдзённай Харвацыі барацьба супроць паадзіночных бандыцкіх групаў праходзіць паступова. Бандыты страцілі ў адным толькі месяцы амаль што пяцьсот забітых і шмат соцен раненых. Пасьля сканчэньня гэтай акцыі йзноў заспакоіцца й ачысьціцца ад бандаў цэлы раён.

З краявідаў Пружаншчыны.
Ратай.

З ЦЫКЛЮ «ПРЫГОЖАЯ НЯМЕЧЧЫНА»

Палац Кукукштайн.

Паліцэйскае распараджэньне

На падставе § 18 распараджэньня шэфа Цывільнае Ўправы на Беластоцкую Акругу з дня 20. 9. 1943 г. «Урадавыя Паведамленьні» № 17, б. 77, аб проціляtунскай абароне ў Беластоцкай Акрузе, загадваю наступнае:

§ 1.

Мясцовае насельніцтва павінна прыгатаваць супольнымі сіламі недалёка сваіх дамоў проціляtунскія равы, калі няма адпаведных сховішчаў якія-б можна было падрыхтаваць.

§ 2.

Велічыня равоў узалежняна ад колькасьці жыхароў данага дому.

§ 3.

Равы памагчымасьці павінны быць пакрытымі, каб узімку і падчас непагоды ахоўвалі ад холаду й дажджу.

§ 4.

Хто не падпарадкуецца гэтаму распараджэньню, той будзе пакараны згодна § 19 вышэй пададзенага распараджэньня.

§ 5.

Гэтае распараджэньне ўваходзіць у сілу з днём апавяшчэньня.

Беласток, 21 кастрычніка 1943 г.

ПРЭЗЫДЭНТ ПАЛІЦЫІ
У заступніцтве:
НІКОЛЯУС

Herausgeber und Druck Sturmverlag G.m.b.H Zweigniederlassung Bialystok Langgasse 16. Tel. 1020--1021

„Пад сонцам сталінскай канстытуцыі“

(Працяг з 5-й бачыны)

поспехам сярод студэнтаў, як паэт. Будучы паэтам, Сяднёў знаў усіх беларускіх паэтаў у Менску. Гэта ўжо былі часы, калі на голавы паэтаў сыпаліся жорсткія ўдары бальшавіцкага ўціску. Многія ўжо былі арыштаваны, а сярод былых на волі стваралася бязвыхаднае палажэньне, стаўляўшае іх перад маральнай і творчай загубай.

23.10. 1936 году ўначы Сяднёва, студэнта 4-га курсу Інстытуту, арыштавалі два агенты НКВД. Яны не далі яму нават апрануцца, заяўляючы, што заўтра, у 9 гадзін, ён пойдзе ізноў на заняткі. Сяднёў апынуўся адзін ў начной камэры ўнутранай турмы НКВД г. зв. «амэрыканцы».

Пачаліся допыты.

На першым сьледзтве, сьледчы Цімафееў, начальнік «отделения секретно-политического отдела», спытаўся:

— Вы знаете, в чем Вы обвиняетесь?

— Не! — быў адказ.

Тады было прачытана абвінавачаньне:

«Вы обвиняетесь в принадлежности к контрреволюционной нацдемовской организации, целью которой было отторжение Белоруссии от СССР, что-бы сделать ее буржуазно-демократической республикой типа Латвии, Литвы и Эстонии».

Сяднёў не хацеў падпісаць акту абвінавачаньня, але яго змусілі расьпісацца, што абвінавачаньне яму «зачитано».

Сьледчы далей з іроніяй зазначыў, што «идейный вождь» гэтай арганізацыі — «ваш знаменитый писатель» — Цішка Гартны (Зьмітро Жылуновіч).

Допыты цягнуліся цэлы год. Сяднёва шмат асабліва распытваліся пра Пятра Глебку. Глебка, паводле прыпушчэньняў НКВД, таксама належаў да «контр-революционной нацдемовской организации». Агентам НКВД хацелася ведаць, ці Сяднёў меў гутарку ў «Доме Пісьменьніка» з Глебкай аб тым, што час расьцьвету беларускае літаратуры мінуў, што цяпер нельга пісаць так адкрыта аб тым, што хвалюе паэта, як гэта было да 1930 г., што ў адносінах да беларускае мовы праводзіцца русыфікатарская палітыка, што калхозная палітыка правалілася, што лепшых беларускіх дзеячоў і пісьменьнікаў саслалі й да г. п. На допытах білі. Сьледчы з сарказмам зазначаў, што «это не польская дэфензива, у нас не издеваются, как в фашистских застенках».

Сяднёва стаўлялі каля распаленай да чырвонага печы. Сэрца вельмі білася, нельга было вытрымаць. Урэшце, Сяднёў млеў. З пяці допытваўшых нехта раптам падбягаў і крычаў у самае вуха: «Говори! Признавайся!» Закладалі паміж усіх пальцаў алавікі й бязьлітасна сьціскалі пальцы, прыгаварваючы: «Это не в польской дефензиве. Это простейшы метод». Сяднёва бралі на канвеер, г. зн. 6 сутак трымалі на допытах у кабінэце сьледчага. Сьледчыя зьмяняліся дзень і ноч. Сяднёў стаяў... Яго мучылі пытаньнямі. Пратакол быў загадзя напісаны й трэба было толькі дабіцца, каб абвінавачаны яго падпісаў. Калі Сяднёў гатоў быў упасьці, самлеўшы, тады яму прапанавалі сесьці на табурэтку. Табурэтка была перакуленая ўверх ножкамі і сядзець можна было толькі на адной загостранай ножцы. На стале ляжаў набіты наган.

— Ну, подумайте! — гаварыў сьледчы, — у нас есть данные, что вы состояли...

Два месяцы такіх мукаў — і Сяднёў падпісаўся.

Мы ведаем, так згінуў Дварчанін, Бурсэвіч, Гаўрылік і іншыя верныя сыны Беларусі.

Хутка пасьля гэтага Сяднёва перавялі ў агульную камэру. Там сядзеў Ц. Гаротны, Тодар Кляшторны, праф. М. Піотуховіч, Валеры Маракоў, Міхась Зарэцкі, Сымон Баранавых, Алесь Дудар, Алесь Звонак, Александровіч, Кузьма Чорны й інш.

На вачох Сяднёва звар'яваў Цішка Гартны Ён, прыходзячы з допытаў, хаваўся пад лаўку й ціха, спалохана шаптаў: «Божа мой! Я хацеў забіць Сталіна?» У гэтым яго абвінавачвалі.

Хутка ў турму папаў і Цімафееў. З ім Сяднёў крыху гутарыў. Найбольш цікава было тое, што ён расказаў пра Янку Купалу. Супроць Янкі Купалы ўжо было чатыры вялікія томы абвінавальных матарыялаў. Нічога дзіўнага, што на хаўтурох Янкі Купалы ў Маскве было толькі 3—4 асабістых яго прыяцеляў. Нічога дзіўнага, што М. Горкага атруцілі. М. Сяднёў Вярхоўным Судом БССР засуджаны быў на 6 гадоў пазбаўленьня волі бяз права абскарджаньня.

Пасьля гэтага ён быў вывезены на Сібір у канцэнтрацыйны лягер, а потым на ўзьбярэжжа Ахоцкага мора.

У кастрычніку 1940 г. ізноў Сяднёва перавязьлі ў Менск, бо яму прыпісана была яшчэ адна справа. Пачыналася новае сьледзтва, каб Сяднёва засудзіць на загубу. Сьледзтва цягнулася 8 месяцаў. І толькі нямецкая армія вызваліла Сяднёва.

Гэта было так. Сяднёў, абдзёрты, апушчаны, быў прывезены ў Менск. Начальнік турмы па вонкаваму выгляду разьдзяляў арыштаваных. Сяднёў трапіў да крымiналістых. 22-га чэрвеня нямецкія самалёты бамбардавалі Менск. Крымiналістых пачалі пераганяць з Менскай турмы далей. Палітычных растрэльвалі. Асабліва многа палякоў растралялі на месцы. Партыя арыштантаў, з якімі йшоў Сяднёў, ішла пад моцным канвоем з Менску на Магілёў. У бацькаўшчыну Сяднёва... У Чэрвеі наляцела 15 нямецкіх самалётаў. Быў вечар. Канвой разьбегся. Сяднёў быў вольны!

Розныя замаскаваныя бальшавікі і «левыя» шаптуны й пустамелі стараюцца яшчэ й цяпер нагаварываць несьвядомых беларусоў, што бальшавікі для нашага народу ствараюць магчымасьці дзяржаўнага будаўніцтва й культурнага разьвіцьця, што Савецкая Беларусь «пад сонцам сталінскай канстытуцыі» была «квітнеючай краінай». Гэтыя агенты чырвонай Масквы, каб схаваць праўду, абкідаюць граззю сапраўдных і верных сыноў беларускага народу, прадстаўляючы іх, як «агентаў фашызму», «ворагаў народу», «здраднікаў» і г. д. Часта знаходзяцца сярод наіўных беларусоў такія, што гэтаму вераць. Вераць яны таму, што ня ведаюць яшчэ ўсяе праўды аб бальшавіках, аб іх зьдзеках над беларускім народам і яго культурай. Калі-б яны гэта ўсё ведалі, то хлусьня й спадманваньні прыяцеляў у «скураных куртках», якія туляюцца сярод нас, падшываючыся пад беларусоў, спаткаліся-б з рашучым адпорам. Селянін Заходняе Беларусі, які яшчэ ня бачыў «ува ўсёй красе» жыдоўска-бальшавіцкага панаваньня, часта ацэньвае сучаснае палажэньне, ня гледзячы з далейшае пэрспэктывы. Калхозы ў нас яшчэ толькі ўводзіліся. Гэта былі, як кажуць, толькі кветкі. Ягадкі былі ўперадзе! Прасьледваньне шчырых беларусоў толькі яшчэ пачыналася. Але ўжо падрыхтоўваліся масавыя «паказальныя»» працэсы шчырых беларускіх патрыётаў, аб чым сьведчаць захопленыя нямецкімі ўладамі архівы НКВД. Усё тое, што перажыла Усходняя Беларусь, у нас, у Заходняй Беларусі, яшчэ было толькі ў пачатковай стадыі. Нічога дзіўнага таму, што той ці іншы беларус ува ўмовах цяжкога ваеннага часу можа падддацца нашэптам гэтых «мудрых галоваў» і, або спрыяць нашым заклятым ворагам, або стаяць збоку ад нашага вызвольнага руху. Да гэтага і імкнуцца агенты чырвонай Масквы. Нашым заданьнем ёсьць супроцьдзеяць іх агіднай рабоце. Кожны беларус павінен ведаць, як зьдзекваліся жыда-бальшавікі над нашымі братамі, як яны нішчылі нашую культуру й нашую душу. У першую чаргу — гэта заданьне беларускае прэсы. Таму мы лічым сваім абавязкам перадаць беларусам тое, што мы пачулі ад беларускага паэта з Усходняй Беларусі Масея Сяднёва. Масей Сяднёў — гэта жывы дакумэнт бальшавіцкага зьдзеку й гвалту над беларускім народам, але адначасова й доказ таго, што бальшавікі не змаглі здушыць беларускага руху ні працягу свайго даўгога зьверскага панаваньня ўва Усходняй Беларусі.